

Vad hände sedan?

- En enkätstudie av avgångsstudenterna på
Idrottshögskolans lärarprogram 1997

Gunnar Elveljung

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 22:2008

Lärarprogrammet: 1994-1997

Seminariehandledare: Jane Meckbach

Handledare: Karin Söderlund

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att undersöka 1997-års avgångsstudenters arbetssituation drygt elva år efter deras studietid på Idrottshögskolans lärarprogram i Stockholm (numera Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH).

Följande frågeställningar användes för att få svar på syftet med undersökningen:

- Vilka arbetar kvar som idrottslärare och vad är det som gör att de stannar kvar i yrket?
- Hur många har lämnat idrottsläraryrket och vilka är orsakerna till det?

Metod

Utifrån de frågeställningar jag ville ha besvarade valde jag att använda enkät innehållande 21 frågor som undersökningsmetod. Inget externt bortfall finns i svarsfrekvensens, alla 57 personer som ingick i undersökningsgruppen har besvarat enkäten

Resultat

61 procent av undersökningsgruppen är verksamma som idrottslärare drygt elva år efter deras studietid på lärarprogrammet. Den största enskilda faktorn till att de verksamma idrottslärarna stannar kvar i yrket är att de tycker om att arbeta med ungdomar. Trevliga arbetskamrater, omväxlande arbetsuppgifter och bra arbetstider är andra faktorer som bidrar till att de stannar kvar i yrket.

Vid jämförelse mellan de verksamma och de icke verksamma idrottslärarna framkommer det att om man söker sig till en arbetsplats med äldre elever, många idrottslärarkollegor och får så lågt elevantal per undervisningsgrupp som möjligt, så är det något som bidrar till att man stannar kvar i yrket längre tid.

Den största orsaken till att man inte är verksam eller aldrig varit verksam som idrottslärare har med skolan och dess arbetsvillkor att göra, exempelvis arbetsmiljön med buller, arbetsuppgifter vid sidan om undervisningen och för mycket fostran istället för undervisning.

Slutsats

Tre av fem arbetar kvar som idrottslärare drygt elva år efter avslutad utbildning, ett resultat som stämmer ganska bra överrens med liknande undersökningar. Utbildningen var bra men mer undervisning kring skolan som arbetsplats och dess arbetsvillkor hade kanske kunnat bidra till att fler varit verksamma som idrottslärare idag.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
1.1 Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1 Historik.....	2
2.2 Tidigare forskning.....	3
2.2.1 Vart tog de vägen? – Eller hur länge håller en gymnastiklärare?	3
2.2.2 Uppföljning av en årskull idrottslärare – 15 år efter examen.....	4
2.2.3 Vem blir idrottslärare efter avslutad idrottslärarutbildning?.....	5
2.2.4 Idrottslärare – ett slitsamt kall? En undersökning av yrkesverksamheten hos idrottslärare utexaminerade från GCI 1965.....	5
2.2.5 Vad hände med idrottslärardrömmen? En undersökning av utexaminerade idrottslärare från IH/GIH med avgångsår 1989 och 1993.....	6
2.2.6 Vad gör idrottshögskolestudenter efter examen? En enkätundersökning av idrottslärarstudenters arbetsituation ett år efter avslutad utbildning vårterminen 1998 ...	7
2.2.7 Vad gör vi efter examen? En studie av idrottslärare utexaminerade 1989-1995	7
2.2.8 Grundskollärarutbildningen idrott/annat ämne åk 4-9 - En undersökning av tidigare studenters upplevelser av utbildningen och yrkesval.....	8
2.2.9 Varför slutar idrottslärare? En enkätstudie av idrottslärarstudenter som tog examen 1993 och 1997	9
2.2.10 Varför lämnar lärarna yrket? Lärarnas Riksförbund	9
2.2.11 Stora grupper för idrottslärare. Lärarförbundet.....	10
2.3 Syfte	10
2.4 Frågeställning	10
3. Metod	11
3.1 Allmänt.....	11
3.2 Urval.....	11
3.3 Genomförande.....	12
3.4 Bortfall	13
3.5 Validitet och reliabilitet.....	13
3.6 Etiska överväganden	13
3.7 Begrepp	13
3.8 Bearbetning av data.....	13
4. Resultat.....	14
4.1 Fördelning över de verksamma, icke verksamma samt de som aldrig varit verksamma som idrottslärare.....	14
4.2 Undersökningsgruppens syn på om de var mogna för idrottsläraryrket efter avslutad utbildning	14
4.3 De verksamma idrottslärarna	16
4.3.1 Faktorer som fått de verksamma idrottslärarna att stanna inom idrottsläraryrket... ..	16
4.3.2 De verksamma idrottslärarna som kombinerar sitt arbete med annat yrke	17
4.3.3 Faktorer som krävs för att de verksamma idrottslärarna skall arbeta kvar fram till pensionen.....	17
4.3.4 De verksamma idrottslärarnas syn på två-/flerämneskompetens	19
4.3.5 De verksamma idrottslärarna med två-/flerämneskompetens	19
4.4 De icke verksamma idrottslärarna.....	19
4.4.1 Orsaker till att de icke verksamma idrottslärarna lämnat yrket.....	19
4.4.2 De icke verksamma idrottslärarnas nya verksamhetsområden	21

4.4.3 De icke verksamma idrottslärares tid i yrket.....	21
4.4.4 De icke verksamma idrottslärares nytta av sin idrottsläroarutbildning i sin nuvarande yrkesprofession.....	21
4.5 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottsläroare.....	23
4.5.1 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottsläroare vad gäller stadium.....	23
4.5.2 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottsläroare vad gäller antal kollegor.....	23
4.5.3 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottsläroare vad gäller elevantal.....	24
4.6 Aldrig verksamma idrottsläroare.....	24
4.7 Synpunkter	25
5. Diskussion	26
5.1 Inledning.....	26
5.2 Värdering av studien	26
5.3 Verksamma idrottsläroare	27
5.4 Inte verksamma idrottsläroare.....	28
5.5 Aldrig verksam som idrottsläroare.....	28
5.6 Faktorer som fått undersökningsgruppen att stanna kvar, slutat eller aldrig påbörjat idrottsläroaryrket	29
5.6.1 Utbildningen gjorde att majoriteten kände sig mogna för idrottsläroaryrket.....	29
5.6.2 Faktorer som fått de verksamma idrottsläroarna att stanna kvar i yrket	31
5.6.3 Synen på två-/flerämneskompetens.....	32
5.6.4 Reflektioner kring stadium.....	34
5.6.5 Reflektioner kring antal kollegor	35
5.6.6 Reflektioner kring elevantal	36
5.6.7 Reflektioner kring lön	36
5.6.8 Reflektioner kring arbetsvillkor	37
5.6.9 Verksamma idrottsläroare som kombinerar sin tjänst med annat yrke	38
5.7 Återvända till yrket i framtiden.....	38
5.8 Nya yrken	39
5.9 Nytt av utbildningen	40
5.10 Läroarlegitimation.....	40
5.11 Vidare forskning.....	41
6. Käll- och litteraturförteckning.....	42
6.1 Tryckta källor	42
6.2 Elektroniska källor	43

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Missiv

Bilaga 3 Missiv

Bilaga 4 Enkät

1. Introduktion

1.1 Inledning

Snart har det gått elva år sedan 1997 års avgångsstudenter avslutade sina studier på Idrottshögskolans lärarprogram i Stockholm (numera Gymnastik och idrottshögskolan, GIH). Ofta har tankarna gått till mina gamla kurskamrater, hur många är kvar i yrket? Vilka karriärvägar har de som inte valt att vara verksamma som idrottslärare tagit?

Majoriteten av avgångsstudenterna tog ut sin examen i tid, det gjorde inte jag av olika skäl. ”5p genomförande av examensarbete” saknas för komplett lärarexamen. När jag blev varse om att möjligheten till att ta igen gamla kurser snart försvinner, kände jag att det är dags att äntligen slutföra min utbildning. Kontakt med Karin Söderlund på GIH togs och tillsammans med henne kom jag fram till att en studie över avgångsstudenterna från lärarprogrammet 1997 skulle vara intressant på många olika sätt, framförallt kommer min personliga nyfikenhet besvaras om hur mina gamla studiekamraters arbetssituation ser ut.

Undersökningen kommer även att kunna ge avgångsstudenterna möjlighet att själva ta del av hur deras årskull gått vidare efter studierna. Jämförelsen med liknande undersökningar är intressant och GIH kommer säkert på olika sätt ta del av värdefullt resultat.

2. Bakgrund

2.1 Historik

Den 5 maj 1813 meddelade Kungl. Maj:t officiellt att Per Henrik Ling fått i uppdrag att i Stockholm grunda Gymnastiska Centralinstitutet (GCI). Någon gång mellan 1839-1862 ändras namnet till Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet som behålls fram till 1966 då namnet ändras till Gymnastik- och Idrottshögskolan (GIH)¹. 1992 ändrades namnet till Idrottshögskolan i Stockholm (IH) för att sedan 2005 återta namnet Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH).²

Några timplaner har inte påträffats för institutets första decennier, kursernas längd var sex månader. Ser man till kursinnehållet så var kopplingen till försvaret stark och en av de viktigaste uppgifterna var att utbilda instruktörer i gymnastik och fäktning.³

1864 inrättades för första gången en ettårig kurs för kvinnliga lärarkandidater, den manliga kursen var vid denna tidpunkt tvåårig⁴. 1887 genomförs en omorganisation på GCI och tre särskilda kurser startade; ettårig instruktörskurs, tvåårig gymnastiklärarkurs samt en ettårig sjukgymnastikkurs. I början av 1890-talet ger genomförandet av dessa tre kurser titeln gymnastikdirektör för männen, de kvinnor som genomför gymnastiklärarkursen samt sjukgymnastikkursen får också titeln gymnastikdirektör.⁵

1934 sker nästa stora omorganisation som gjorde att utbildningen delades upp i två linjer, en friskgymnastik och en sjukgymnastik. Med denna omorganisation fastställdes för första gången en officiell timplan för gymnastiklärarutbildningen. Det militära inslaget minskade i utbildningen medans beteendevetenskapliga inslag för första gången gjorde intåg i utbildningen. Likriktningen mellan den manliga och kvinnliga utbildningen ökades också i och med denna reform, då bl.a. männens tredje utbildningsår försvann⁶. På 1950-talet började idrottsrörelsen överta inflytandet på idrottslärarutbildningen från de militära myndigheterna.⁷

¹ Claes Annerstedt, *Idrottslärarna och idrottsämnet: utveckling, mål, kompetens – ett didaktiskt perspektiv* (Göteborgs Universitet: institutionen för pedagogik, 1991), s.115

² Lundvall, Suzanne & Meckbach, Jane, "Från gymnastikdirektör till lärare i idrott och hälsa" (red Håkan Larsson och Jane Meckbach), *Idrottsdidaktiska utmaningar* (Stockholm: Liber AB, 2007), s.265

³ Annerstedt, s.116-117

⁴ Ibid., s. 117

⁵ Ibid., s. 118-119

⁶ Ibid., s. 120

⁷ Ibid., s. 123

1966 inrättades en ny utbildningsanstalt i Örebro för att bl.a. tillgodose en ökad efterfrågan av gymnastikdirektörer, då blev det irrelevant att tala om två centralinstitut och skolorna fick namnet Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm (GIH-S) respektive Örebro (GIH-Ö)⁸. 1967 inrättades specialidrottslärlinjen på GIH i Stockholm med syfte att bl.a. tillgodose idrottsrörelsens behov av högre idrottsutbildningar⁹. 1974 startades första samundervisningen på försök vid GIH-Ö, tidigare hade den varit könsuppdelad och det tydliga könsrolltänkande som tidigare genomsyrat utbildningen minskar radikalt¹⁰. 1977 startades vid GIH i Örebro en försöksutbildning med gymnastik kombinerat med något av ämnena biologi, matematik, kemi eller engelska. I samband med denna kurs blev även innehållet i utbildningen ungefär likartat mellan könen¹¹. 1977 års högskoleförordning innebar att GIH i Stockholm och Örebro upphörde som fristående högskolor och blev allmänna utbildningslinjer. I samband med detta försvann även gymnastikdirektörstiteln¹². 1986 blev idrottslärlärlinjen treårig¹³. 1992 blev Idrottshögskolan i Stockholm återigen en självständig högskola¹⁴. 1993 fick universiteten i Göteborg och Umeå rätt att bedriva idrottslärlärlinje¹⁵. 1995 får alla universitet och högskolor som har examensrätt för 4-9 lärlärlinje också starta utbildning för lärare i idrott och hälsa¹⁶. 2007 kan man vid minst 16 av landets 29 lärosäten som ger lärlärlinje studera till lärare i idrott och hälsa.¹⁷

2.2 Tidigare forskning

Det har inte gjorts mycket forskning kring de faktorer som skall undersökas, men nedan kommer några liknande undersökningar att presenteras. Även en del undersökningar som haft delområden som liknar min studie har studerats, dessa intressanta rön kommer också att redogöras.

2.2.1 Vart tog de vägen? – Eller hur länge håller en gymnastiklärare?

1984 gjorde Gun Händel och Alex Runsiö en enkätundersökning på de idrottslärare som utexaminerats från GCI i Stockholm åren 1949, 1950, 1955 och 1962. Av de 209 personer som fick enkäten besvarades den av 171 (81,8%) stycken. Syftet med undersökningen var att

⁸ Annerstedt, s. 121

⁹ Ibid., s. 121

¹⁰ Ibid., s. 121

¹¹ Ibid., s. 121

¹² Ibid., s. 119-122

¹³ Ibid., s. 122

¹⁴ Ibid., s. 123

¹⁵ Lundvall, s. 251

¹⁶ Ibid., s. 251

¹⁷ Ibid., s. 252

bl.a. ta reda på hur många som hade lärartjänst våren 1984, få kännedomar om vad de som lämnat yrket gör i stället samt få upplysning om vid vilken tidpunkt och av vilken anledning man lämnat gymnastikläraryrket.¹⁸

100 (58,5%) personer var verksamma gymnastiklärare vårterminen 1984. Av de 71 personer som bytt verksamhet var 33 procent kvar inom undervisningsområdet på något sätt.

Majoriteten av dem som bytt verksamhet var nöjda med sitt val, endast ett fåtal av dem tyckte att gymnastikläraryrket var ett bra val, en uppfattning även ett fåtal av dem som är verksamma hade. Majoriteten av dem som bytt verksamhet av egen vilja angav att man ville prova något annat som skäl, detta skedde igenomsnitt 10,3 år efter examen.¹⁹

I studien dras slutsatsen att en gymnastiklärare håller i lite drygt 16 år.²⁰

2.2.2 Uppföljning av en årskull idrottslärare – 15 år efter examen

Claes Annerstedt, Daniel Magnusson och David Johansson gjorde 1992 en uppföljning på en årskull idrottslärare från GIH i Örebro, drygt 15 år efter deras examen. Undersökningens syfte var att beskriva och analysera arbetsbenägenhet, upplevd trivsel, attityd till ämnet och orsaker till dessa. Målgruppen var 96 personer och svarsfrekvensen på enkäterna blev 85,4 procent, där 43 personer var kvinnor och 39 personer var män. Av undersökningens 82 personer hade 24 stycken, 12 män och 12 kvinnor, lämnat yrket. Av dessa 30 procent som lämnat yrket hade 3 personer blivit läkare, 3 var idrottskonsulenter, 3 forskade eller undervisade inom högskola, 2 var sjukgymnaster. 7 personer, 4 män och 3 kvinnor, uppgav att de kunde tänka sig yrket i framtiden, men övriga 67 procent uppgav att de inte ville återvända. Av gruppen som hoppat av uppgav merparten att de i sitt nya yrke haft god nytta av att ha varit idrottslärare. En klar majoritet av undersökningsgruppen som fortfarande var verksamma som idrottslärare, önskade kombinera tjänsten med annat ämne, 83 procent av dem som besvarat frågan skulle vilja undervisa i annat ämne om möjligheten fanns. För gammal, idrotten kräver 100 procent och ej intresserad var svar från dem som inte ville undervisa i annat ämne. Många i undersökningsgruppen hade undervisat eller undervisade i ett annat ämne, av dessa var 21 stycken män och 9 stycken kvinnor.²¹

¹⁸ Gun Händel & Alex Runsiö, *Vart tog de vägen? – Eller hur länge håller en gymnastiklärare?* Rapport från Svenska Gymnastiksällskapets arbetsmiljögrupp 1984/1985 (Stockholm: SGS/LR: 1985), s. 2-4

¹⁹ Ibid., s. 5-6

²⁰ Ibid., s. 22

²¹ Claes Annerstedt, Daniel Magnusson & David Johansson, ”Uppföljning av en årskull idrottslärare – 15 år efter examen”, *Tidskrift i Gymnastik och Idrott* (1994:5), s. 32-36

Det männen uppfattade som mest positivt med yrket var elevkontakten (72 %), arbetstiderna (28 %) och kontakten med kollegorna (23 %). Motsvarande siffra för kvinnorna var elevkontakten (65 %), kontakten med kollegorna (28 %) och utomhusperioderna inom yrket. På frågan om man tror sig jobba fram till pension angav många att de ville byta yrke, eftersom de inte trodde sig orka rent fysiskt.²²

2.2.3 Vem blir idrottslärare efter avslutad idrottslärarutbildning?

1996 gjorde Christina Lergin en mindre kartlägningsstudie utförd i enkätform av idrottslärarklasserna med avgångsår -87 och -91. 99 av 126 personer (79%) besvarade enkäten²³. Totalt var 60 procent av undersökningsgruppen aktiva, 11 procent var tjänst- eller barnlediga och 29 procent hade hoppat av idrottslärarkarriären²⁴. En stor del, 50 procent, av de icke verksamma idrottslärarna har valt ett yrke som kan sägas vara nära besläktat med idrottsläraryrket, ex friskvård, sjukgymnastik, idrottskonsulenter²⁵. 96 procent av de icke aktiva idrottslärarna ansåg att de på något sätt har haft nytta av sina GIH-studier i sitt nuvarande yrke eller studier. De kvinnor som inte var aktiva har i snitt arbetat 3,9 terminer, medan de icke aktiva männen varit verksamma i genomsnitt 4,7 terminer. Fem personer i undersökningsgruppen hade aldrig varit aktiva som idrottslärare. De vanligaste enskilda anledningarna till att man valt ett annat yrke var att läraryrket är dåligt betalt och inte tillräckligt intellektuellt stimulerande. Den vanligaste enskilda anledningen till att man arbetade som idrottslärare var att skolan ansågs vara en stimulerande miljö att arbeta i. 60 procent av de icke verksamma männen trodde sig inte återvända till idrottsläraryrket, lika stor del av kvinnorna visste inte om de kommer att återgå till yrket. 50 procent av de verksamma idrottslärarna var inställda på att arbeta så länge det ansågs möjligt.²⁶

2.2.4 Idrottslärare – ett slitsamt kall? En undersökning av yrkesverksamheten hos idrottslärare utexaminerade från GCI 1965

81 av 86 personer besvarade Karin Schweitz enkät drygt 33 år efter gruppen slutförde sin utbildning vid GCI. Medelåldern på undersökningsgruppen var 57,2 år och av dem var två personer pensionärer samt två personer hade aldrig varit verksamma som idrottslärare. 36 personer (44 %) arbetade med idrottsundervisning medan 43 stycken (53 %) varit verksamma men slutat. Vid jämförelse mellan könen i avhoppsfrekvensen kunde man inte se några större

²² Annerstedt., s.38

²³ Christina Lergin, *Vem blir idrottslärare efter avslutad idrottslärarutbildning?* Examensarbete på Idrottslärarlinjen 1993-96 vid Idrottshögskolan i Stockholm, 96:68 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1996), s. 10

²⁴ Ibid., s. 17

²⁵ Ibid., s. 5

²⁶ Ibid., s. 18-20

skillnader. Slutsatsen till att man inte var verksam som idrottslärare var att arbetsituationen upplevdes som alltför fysiskt krävande, yrket upplevdes ensidigt samt att utvecklingsmöjligheterna för individen var begränsade.²⁷

73 % av undersökningsgruppen ansåg att tvåämneslärarkompetens var att föredra, de mest angivna skälen till det var att det gav mer variation och stimulans, gav en vidare kontakt med eleverna samt att arbetet blev mindre slitsamt rent fysiskt²⁸. Inom undersökningsgruppen fanns det ett samband att de som arbetat med äldre elever också stannade längre inom yrket.²⁹

2.2.5 Vad hände med idrottslärardrömmen? En undersökning av utexaminerade idrottslärare från IH/GIH med avgångsår 1989 och 1993

Lena Jonnerberg gjorde våren 1998 en enkätundersökning på 71 av 80 idrottslärare som utexaminerades från Idrottshögskolan i Stockholm 1989 och 1993. Frågorna som besvarades hade bl.a. att göra med vad man gjort tiden efter examen, vad man gör idag och hur framtidssynen ser ut.³⁰

43 personer (61 %) av hela undersökningsgruppen arbetade som idrottslärare under vt-98. Av den äldre examensgruppen var det 57 procent som fortfarande var verksamma och ser man på könsfördelningen på de aktiva i den gruppen var 60 procent av de utexaminerade männen kvar i yrket medan 55 procent av kvinnorna var kvar. Det var endast tre personer (4 %) i hela undersökningsgruppen som valt att aldrig jobba som idrottslärare och de hade aldrig haft intentionen att bli idrottslärare, utan var bara ute efter kompetensen som utbildningen gav. Av de 21 personer som inte arbetade som idrottslärare våren 1998 var de mest frekventa svaren till orsakerna; dåligt betalt, psykiskt krävande och inte tillräckligt intellektuellt stimulerande. De flesta arbetade med andra yrken som hade med människor att göra, flertalet angav även att de hade användning av det de lärt sig under idrottslärarutbildningen i sin nuvarande yrkesprofession. 42 procent av de aktiva idrottslärarna trodde att de kommer vara idrottslärare fram till pensionen. 14 personer av de aktiva hade planer på att studera in ytterligare ett skolämne för att verka som flerämneslärare, med förhoppningen att de då skulle orka arbeta

²⁷ Karin Schweitz, *Idrottslärare – ett slitsamt kall? En undersökning av yrkesverksamheten hos idrottslärare utexaminerade från GCI 1965*, Examensarbete (10p) vid utbildning Idrott 80p 1996-1998 på Idrottshögskolan i Stockholm, 14:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1998), s. 9-12

²⁸ Ibid., s. 14

²⁹ Ibid., s. 17

³⁰ Lena Jonnerberg, *Vad hände med idrottslärardrömmen? En undersökning av utexaminerade idrottslärare från IH/GIH med avgångsår 1989 och 1993*, Examensarbete (10p) vid idrottslärarlinjen 1995-1998 på Idrottshögskolan i Stockholm, 73:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1998), s. 15-17

som idrottslärare under en längre tid fast med mindre undervisning i idrott. 15 personer (21 %) av den totala undersökningsgruppen hade valt att bli två- eller flerämneslärare. Gruppen från 1993 startade sin vidareutbildning inom två år efter sin idrottslärarexamen, gruppen från 1989 startade sin vidareutbildning ca sex år efter examen. Anledningen till att de hade valt bli lärare i ytterligare ämnen var; ger förnyelse och gör yrket roligare, risken att bli utsliten fysiskt och psykiskt minskas samt att det ger något att falla tillbaka på ifall kroppen säger ifrån. Det ämne som 75 procent hade valt att läsa in var biologi.³¹

2.2.6 Vad gör idrottshögskolestudenter efter examen? En enkätundersökning av idrottslärarstudenters arbetssituation ett år efter avslutad utbildning vårterminen 1998

I denna uppsats har Marcus Wreber och Petter Norlin undersökt arbetssituationen för 1998 års studenter på Idrottshögskolans lärar-, grundskolläraryrkes-, specialidrottsträner- och idrott 80p-utbildning ett år efter examen.³²

41 av lärarutbildningens 48 studenter besvarade enkäten. 33 av 41 personer (80,5%) var verksamma som idrottslärare, av de resterande var sju stycken studerande och en föräldraledig. 17 personer var verksamma på högstadiet, 13 personer på lågstadiet och 8 personer på gymnasiet. Kvinnorna var i majoritet på lågstadiet och männen på gymnasiet. Av dem som arbetade som idrottslärare planerade 13 stycken att läsa in ett annat ämne, 14 personer svarade vet ej och 6 personer planerade inte att göra det. 3 av 41 hade ännu inte fullgjort sin utbildning.³³

2.2.7 Vad gör vi efter examen? En studie av idrottslärare utexaminerade 1989-1995

År 2001 gjorde Jörgen Ivarsson och Ola Kjerström, studenter på Idrottshögskolans idrottslärarutbildning, ett examensarbete över var utbildade idrottslärare vid Idrottshögskolan tar vägen i yrkeslivet efter avslutad utbildning³⁴. Undersökningsgruppen tog sin examen under åren 1989-1995, det innebar att de funnits tillgängliga för idrottsläraryrket i 5,5–11,5 år beroende på examensår³⁵. En tredjedel av de utexaminerade, 88 stycken, ingick i

³¹ Jonnerberg, s. 20-24

³² Marcus Wreber & Petter Norlin, *Vad gör idrottshögskolestudenter efter examen? En enkätundersökning av idrottslärarstudenters arbetssituation ett år efter avslutad utbildning vårterminen 1998*, Examensarbete (10p) vid Idrott 80p 1996-1999 på Idrottshögskolan i Stockholm, 103:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1999), s. 8

³³ Ibid., s. 15-16

³⁴ Jörgen Ivarsson & Ola Kjerström, *Vad gör vi efter examen? En studie av idrottslärare utexaminerade 1989-1995*, Examensarbete (10p) vid idrottslärarutbildningen 1998-2001 på Idrottshögskolan i Stockholm, 11:2001 (Stockholm: Idrottshögskolan 2001), s. 2

³⁵ Ibid., s. 16

enkätstudien³⁶. Av dessa inkom svar från 74 personer där 33 stycken var män och 41 var kvinnor.³⁷

62 procent arbetade som idrottslärare när undersökningen genomfördes, skiljer man på könen så var ungefär hälften av männen verksamma och knappt tre fjärdedelar av kvinnorna³⁸. Av de 28 personer som vid undersökningstillfället inte var verksamma som idrottslärare hade 24 tidigare varit det, genomsnittet på deras anställningar var 3,7 år. Dålig löneutveckling var den största orsaken till att de slutat, även att yrket inte är självutvecklande samt att arbetsmiljön upplevdes dålig. Tre av de fyra som aldrig varit verksamma, valde aldrig bort yrket, utan en påbörjade forskarutbildning, en gick utbildningen via försvaret samt en valde läkaryrket. En person valde bort yrket pga. arbetsmiljö och brist på arbete. Yrken relaterade till människokroppen, var det som flest personer gått vidare till. 89 % ansåg att de hade viss nytta av sin utbildning från GIH/IH i sitt nya yrke.³⁹

Av de aktiva idrottslärarna var det 8 personer som studerat för att få behörighet i ett annat skolämne. Över 80 procent angav att det främsta skälet till att de stannar i yrket var att de tyckte om att arbeta med ungdomar, över 40 procent angav även omväxlande arbetsuppgifter samt bra arbetstider som skäl.⁴⁰

2.2.8 Grundskollärautbildningen idrott/annat ämne åk 4-9 - En undersökning av tidigare studenters upplevelser av utbildningen och yrkesval

Hanna Djapo, Sara Magnusson och Daniel Lindstrand gjorde 2001 en enkätundersökning på samtliga 319 personer som utexaminerats som tvåämneslärare på Idrottshögskolan i Stockholm mellan åren 1992-2000⁴¹. Av 192 inkomna svar så arbetade 75 procent som lärare i någon form vid undersökningstillfället. Av de 25 procent som inte var verksamma inom läraryrket längre, fanns ingen skillnad i avhopsfrekvensen mellan könen⁴². Dålig lön, dåligt med resurser och annat som lockar angavs som största skäl till att de bytt yrke. 56 procent

³⁶ Ivarsson, s. 10

³⁷ Ibid., s. 13

³⁸ Ibid., s. 16

³⁹ Ibid., s. 19-22

⁴⁰ Ibid., s. 23

⁴¹ Hanna Djapo, Sara Magnusson & Daniel Lindstrand, *Grundskollärautbildningen idrott/annat ämne åk 4-9 - En undersökning av tidigare studenters upplevelser av utbildningen och yrkesval*, Examensarbete (5p) vid grundskollärautbildningen, åk 4-9, 1997-2001 utfört på Idrottshögskolan i Stockholm, 66:2001 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2001), s. 2

⁴² Djapo, s. 21-22

kände att de kunde tänka sig läraryrket i framtiden. 37 procent av dem som bytt yrke ansåg att utbildningen inte lett till deras nuvarande yrke.⁴³

2.2.9 Varför slutar idrottslärare? En enkätstudie av idrottslärarstudenter som tog examen 1993 och 1997

År 2002 gjorde Arezou Lofti och Jonas Olsson en studie på Idrottshögskolestudenter som varit ute i arbetslivet i fem- respektive nio år. Syftet med studien var att se om det fanns något samband mellan dem som frivilligt väljer en annan yrkesbana än idrottsläraryrket samt att även belysa orsakerna till detta.⁴⁴

75 av 96 personer besvarade enkäten och avhoppsfrekvensen från läraryrket var 29 procent på hela undersökningsgruppen. Skillnaden i avhoppsfrekvensen mellan de som varit verksamma i nio- respektive fem år var 27 % i den förstnämnda gruppen, 31 % i den andra. Det fanns ingen skillnad mellan könen i antal som lämnar yrket⁴⁵. Majoriteten av dem som bytt yrkesbana angav att de hade; större karriärmöjligheter, större möjlighet att påverka sin arbetssituation och högre status som största skäl.⁴⁶

Studien visade på att majoriteten av dem som bytt yrkesbana hade sin senaste tjänst på grundskolan, endast tre personer var verksamma på gymnasiet när de bestämde sig för att sluta. Fyra personer i studien var så säkra på att yrkesvalet var så fel, att de helt valt bort det och aldrig varit verksamma⁴⁷. Den största faktorn som nämndes av de verksamma idrottslärarna som fördel med idrottsläraryrket var att få jobba med barn och ungdomar⁴⁸. 60 procent av den aktiva gruppen angav att de ville jobba som idrottslärare i framtiden.⁴⁹

2.2.10 Varför lämnar lärarna yrket? Lärarnas Riksförbund

I denna rapport från Lärarnas Riksförbund augusti 2002 har SCB (Statistiska Centralbyrån) genomfört en undersökning med syfte att ta reda på varför lärare lämnat yrket och vad som skulle krävas för att de skulle återvända. 1200 lärare tillfrågades ur en population av 13561 utbildade lärare som varit verksamma lärare och svarsfrekvensen var 72,5 procent.

⁴³ Djapo, s. 26-27

⁴⁴ Arezou Lofti & Jonas Olsson, *Varför slutar idrottslärare? En enkätstudie av idrottslärarstudenter som tog examen 1993 och 1997*, Examensarbete (10p) Idrottslärarutbildningen 1999-2002 vid Idrottshögskolan i Stockholm, 42:2002 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2002), s. 2

⁴⁵ Ibid., s. 11

⁴⁶ Ibid., s. 21

⁴⁷ Ibid., s. 25

⁴⁸ Ibid., s. 17

⁴⁹ Ibid., s. 24

De faktorer som angavs ha störst betydelse till att de lämnat yrket var arbetsmiljö, lön och stress. Av de avhoppande lärarna angav 43 procent att de absolut inte kunde tänka sig jobba som lärare i framtiden. 52 procent visade ett tydligt positivt intresse att återvända, medan fem procent svarade att de inte vet. Entydiga svar som angavs om vad som krävs för att återvända var bättre lön och bättre arbetsmiljö.⁵⁰

2.2.11 Stora grupper för idrottslärare. Lärarförbundet

I en e-postenkätundersökning 2008 som Lärarförbundets ämnesråd för idrott och hälsa gjort om arbetsmiljö bland idrottslärare framgår bl.a. att varannan idrottslärare har i dagsläget inte för avsikt att arbeta som lärare i idrott och hälsa till pensionsåldern. Trivsel med själva arbetet, kontakterna med eleverna och intresset för själva ämnet var de viktigaste skälen till att man fortsätter som lärare. Totalt besvarade 336 idrottslärare enkäten, svarsfrekvensen var 42 procent, och av dem så undervisade en tredjedel i ytterligare ett ämne utöver idrott och hälsa ämnet. Det vanligaste undervisningsämnet var matematik. Bortfallet förklarades bland annat av att e-postadresser kan vara inaktuella och att inte alla regelbundet tittar i sina e-postbrevlådor.⁵¹

2.3 Syfte

Mitt syfte med denna undersökning är att undersöka 1997-års avgångsstudenters arbetssituation drygt elva år efter deras studietid på Idrottshögskolans lärarprogram i Stockholm (numera Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH). Hur många är verksamma som idrottslärare och vad har gjort att de stannat kvar i yrket skall granskas. Hur många har slutat eller aldrig arbetat som idrottslärare och vad orsakerna till det är kommer att undersökas. Om det finns några skillnader mellan män och kvinnor kommer också att behandlas.

2.4 Frågeställning

Nedanstående frågeställningar kommer användas för att analysera och ge svar på syftet med undersökningen:

- Vilka arbetar kvar som idrottslärare och vad är det som gör att de stannar kvar i yrket?
- Hur många har lämnat idrottsläraryrket och vilka är orsakerna till det?

⁵⁰ Lärarnas Riksförbund <<http://www.lr.se>> Varför lämnar lärarna yrket?, 2002-08-20 <[http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/ByKey/PKAEL-5V7K3H/\\$file/Rapport%20varför%20lämnar%20lärarna%20yrket.doc](http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/ByKey/PKAEL-5V7K3H/$file/Rapport%20varför%20lämnar%20lärarna%20yrket.doc)> (2008-03-22), s. 3-7

⁵¹ Björn Andersson. Stora grupper för idrottslärare, 2008-02-12. <http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?ArticleID=387544&CategoryID=3612&ArticleOutputTemplateID=92&ArticleStateID=2> (2008-03-22), s. 1

3. Metod

3.1 Allmänt

Inför undersökningen eftersöktes litteratur, framförallt via GIH bibliotekets sökkatalog. Sökorden som användes var bl.a. ”Idrottslärare”, ”arbetsmiljö”, ”idrottsläraryrket” och ”efter examen”. Andra databaser som användes var Libris, bibliotek.se, Skolverket, Lärarnas Riksförbund samt Lärarförbundets sökmotorer. Den litteratur som ansågs intressant bestod av framförallt ett antal examensarbeten och artiklar publicerade i TIG⁵². Även källförteckningen på funnen litteratur användes för vidare tips.⁵³

Utifrån frågeställningarna valdes enkätundersökning som metod. Dels för att få ett överskådligt material att arbeta med, dels för att undersökningsgruppen hade stor geografisk spridning.

Enkäten bestod av sammanlagt 21 frågor, där den inledande allmänna delen besvarades av samtliga tillfrågade som en bakgrund.⁵⁴ Därefter var enkäten uppdelad i tre delar; en för verksamma idrottslärare, en för idrottslärare som tagit uppehåll/slutat och en för de personer som aldrig varit verksamma som idrottslärare efter utbildningen. Följaktligen besvarades inte alla 21 frågorna av någon. Enkäten innehåller både kvantitativa frågor med fasta svarsalternativ och öppna frågor⁵⁵. Flera av de frågor som innehåller fasta svarsalternativ kunde även kommenteras ytterligare. Tidigare undersökningar har legat som grund vid utformningen av enkäten, dels för att de kan anses relevanta för den här undersökningen och dels för att kunna möjliggöra jämförelser med tidigare studier. Innan enkäten sändes ut genomfördes en pilotstudie på åtta försökspersoner så att oklarheter kunde justeras och missförstånd undvikas. Pilotstudien resulterade i några mindre omformuleringar på frågorna samt komplettering av svarsalternativ.

3.2 Urval

Anledningen till att 1997 års avgångsstudenter valdes var att gruppen varit tillgängliga för idrottsläraryrket i snart elva år, en period där stora erfarenheter har samlats, de har haft tid att

⁵² Tidskrift i Gymnastik och Idrott. Svenska Gymnastiksällskapets officiella organ. Motsvarig tidskrift idag heter Idrott&hälsa, organ för svenska lärarföreningen inom Lärarnas Riksförbund.

⁵³ Se bilaga 1, käll- och litteratursökning

⁵⁴ Se bilaga 4, enkäten

⁵⁵ Jan Trost, *Enkätboken* (Lund: Studentlitteratur, 2007)

känna på och fundera över sitt yrkesval. Eftersom författaren själv tillhör denna målgrupp så har även ett personligt intresse styrt urvalsgruppen. Urvalsgruppen bestod av 57 personer, 30 män och 27 kvinnor.

3.3 Genomförande

För att få fram klasslistor med namn och personnummer på samtliga avgångsstudenter som tillhörde lärarprogrammet 1997, kontaktades Utbildningsavdelningen på GIH . Via Skatteverkets självhjälpsservice erhöles sedan adresser på samtliga personer som var folkbokförda i Sverige. Fem personer var inte längre skrivna i Sverige, deras adresser erhöles genom ett personligt e-mejl till Skatteverket. E-mejladresser till tre personer i undersökningsgruppen gavs av nära anhörig.

Den 13 februari sändes enkäten ut, med svarsdatum satt till den 21 februari. För att minska bortfall pga. att enkäten glöms bort, samt till att påskynda undersökningsförloppet, sattes ett svarsdatum åtta dagar efter utskicksdatumet. Med utskicket följde, utöver den kodade enkäten, ett missivbrev samt ett frankerat svarskuvert. Missivet utformades på ett sätt som syftade till att motivera personerna att medverka i undersökningen, tanken med det frankerade svarskuvertet var att det inte skulle finnas några ekonomiska hinder för målgruppen att inte återsända svaren.⁵⁶ Tre personer fick enkäten via mejl då de var på lång semesterresa eller var bosatta på ort i annat land utanför Skandinavien. Till de personer som inte skickat in sina enkäter i tid sändes den 26 februari ett nytt enkätutskick som en påminnelse om hur viktiga deras svar var för undersökningen.⁵⁷ Efter detta påmindes de personer som inte fyllt i enkäterna via telefonsamtal. Dessa personer erbjöds också att besvara enkäten via telefon. Telefonnumren erhöles via ”privatpersoner” på www.eniro.se.

Studien omfattade 57 personer och då svarsdatumet hade gått ut hade 37 personer skickat in sina svar. Efter utskicket med påminnelser så kom det in 13 enkäter. Svaren från de sista sju personerna erhöles efter telefonpåminnelse, där tre personer valde att ge sina svar via telefon. Torsdagen den 20 mars erhöles den sista svarsenkäten vilket gjorde att 57 av 57 möjliga hade besvarat den.

⁵⁶ Se bilaga 2, missivbrev

⁵⁷ Se bilaga 3, missivbrev

3.4 Bortfall

Inget externt bortfall finns, svarsfrekvensen är 100 %. Det interna bortfallet redovisas i resultat- och diskussionsdelen.

3.5 Validitet och reliabilitet

För att minska riskerna för att enkäternas frågor kunde vara otydliga eller missuppfattas så fick åtta personer med pedagogisk erfarenhet kritiskt granska enkäten, för att minska risken till felkälla. De människor som ingick i pilotstudien liknade i väsentliga avseenden den egentliga undersökningsgruppen.

3.6 Etiska överväganden

Medverkan i undersökningen byggde på frivillighet. I resultatdelen ingår inga detaljerade personuppgifter, varför det torde vara svårt att urskilja en enskild individ.

3.7 Begrepp

I studien kommer benämningen ”verksamma” användas på dem som i nuläget arbetar som idrottslärare, ”icke verksamma” kommer de som har arbetat som idrottslärare men nu ägnar sig åt något annat att benämnas. Benämningen ”aldrig verksamma” kommer att användas på dem som aldrig utövat idrottsläraryrket. I undersökningen kommer de som besvarat enkäten att benämnas undersökningsgruppen. För enkelhetens skull har jag benämmt alla antal med siffror i studien och inte skrivit ut tal med bokstäver.

3.8 Bearbetning av data

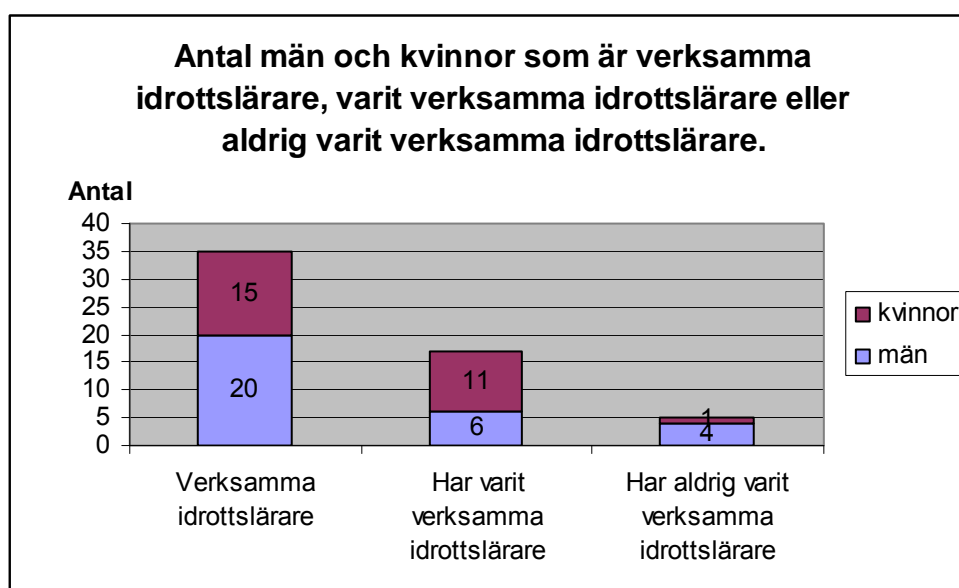
Inför resultatsammanställningen så bearbetades enkätens öppna frågor genom att alla svaren skrevs in i Excel. Därefter användes överstrykningspennor med olika färger för att finna likheter i svaren från undersökningsgruppen. Dessa likheter har sedan bildat kategorier som redovisas i resultatdelen.

Enkätens slutna frågor med fasta svarsalternativ bearbetades med hjälp av frekvenstabeller i Excel.

4. Resultat

4.1 Fördelning över de verksamma, icke verksamma samt de som aldrig varit verksamma som idrottslärare

I studien ingår 57 personer, av dem är 30 personer män och 27 kvinnor.

Figur 1. Stapeldiagrammet visar hur många män respektive kvinnor som är verksamma idrottslärare, som har varit verksamma idrottslärare eller aldrig varit verksamma idrottslärare (n=57).

Av de i undersökningsgruppen har 10 personer (5 män och 5 kvinnor) inte tagit ut sin examen. 3 av dessa är verksamma, 5 har varit verksamma och 2 har aldrig varit verksamma som idrottslärare. Allt mellan 5 – 30 högskolepoäng saknas för fullgjord utbildning. Den mest förekommande kursen som fattas är 5 poäng genomförande av examensarbete. Som största skäl nämns drivkraft samt att behovet inte har funnits.

4.2 Undersökningsgruppens syn på om de var mogna för idrottsläraryrket efter avslutad utbildning

På frågan om undersökningsgruppen kände sig mogna att börja undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning fanns fyra givna svarsnivåer; ”Ja, absolut”, ”Ja, tillräckligt”, ”Nej,

inte tillräckligt” samt ”Nej, absolut inte”.

Tabell 1. Sammanställning över frågan om undersökningsgruppen kände sig mogna att börja undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning (n=57).

	Man	Kvinna	Totalt
Ja, absolut	19	9	28
Ja, tillräckligt	9	18	27
Nej, inte tillräckligt	1		1
Nej, absolut inte	1		1

Sammankopplat till frågan så skulle undersökningsgruppen motivera sina svar. Av de som svarat ”Ja, absolut” samt ”Ja, tillräckligt” på frågan gick det att kategorisera motiveringsvaren i fyra områden:

1. Bra utbildning. 21 personer (11 män som 10 kvinnor) har nämnt detta som en faktor. Utbildningen gav bra ämneskunskaper och mångsidighet som skapade trygghet, t.o.m. en överkapacitet antyds. Praktikperioderna är det ämnesblock som nämns mest i denna kategori. ”Sett till helheten fantastiskt bra, något som märks bl.a. när man jämför utbildning med kollegor som studerat på annan ort” var ett citat från en person, som visar på att utbildningen var bra i ett jämförelseperspektiv.
2. Faktorer som saknades i utbildningen. 10 personer (6 män och 4 kvinnor) har reflekterat kring detta i sina svar. ”Borde ha ingått mer ”psykologi” i utbildningen. D.v.s. förståelse för människan och bättre självinsikt, t.ex. hur påverkar mitt sätt att leda eleverna? Samt konflikthantering. Även kännedom om problem man kan stöta på som mobbing, rasism, mm.” Detta citat sammanfattar ganska bra vad de flesta i denna kategori hade önskat mer av. Andra faktorer som nämns är mentorskap, föräldrakontakter, utvärdering, mer praktik, handboll, styrketräning, betyg och bedömning.
3. Bakgrund. 8 män och 2 kvinnor har svarat att de hade med sig erfarenhet innan de påbörjade utbildningen. ”Jag var drygt 30 och var ledare redan innan jag utbildade mig till idrottslärare” var ett citat som beskriver kommentarerna från denna kategori, att de hade erfarenhet både vad gäller ålder samt ledaregenskaper innan de påbörjade utbildningen.
4. Arbetslivet. 8 personer har kopplat svaren till arbetslivet efter utbildningen, att man hela tiden lär sig och utvecklas. En person svarade ”vid alla typer av yrken måste man ju ut på arbetsplatsen för att lära sig jobbet på riktigt”. Detta citat ger en bra beskrivning på vad de 3 män och 5 kvinnor som har angett detta som svar i denna kategori menar.

Av de personer som motiverat sitt svar under kategorin Ja, kan de ha gett svar i fler än ett av de fyra områden som kategoriserats.

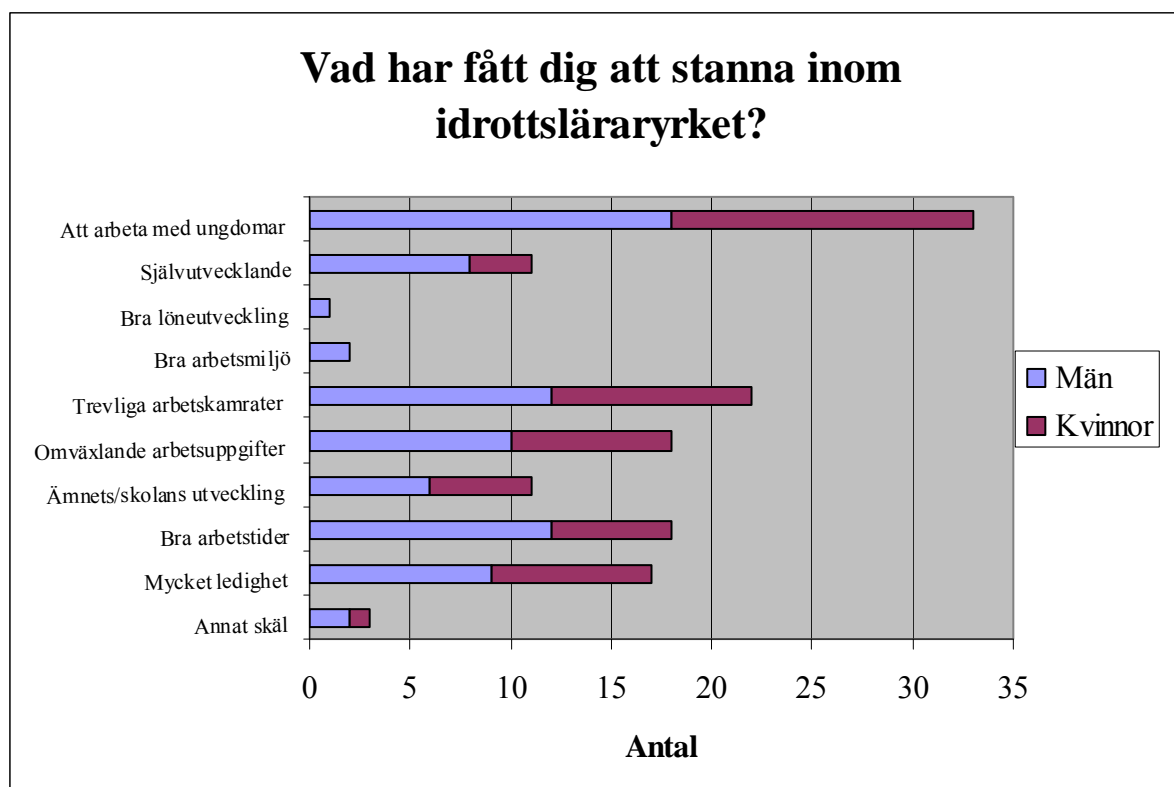
Av de 2 männen som svarat nej på frågan gav den som svarat ”Nej, inte tillräckligt” motiveringen att han var för ung och omogen samt att han hade önskat mer praktik. Den andre som svarat ”Nej, absolut inte” var ointresserad av yrket samt ansåg sig inte kompetent, men var tydlig med att detta inte berodde på utbildningen.

19 personer, 9 män och 10 kvinnor, har inte motiverat sitt svar.

4.3 De verksamma idrottslärarna

4.3.1 Faktorer som fått de verksamma idrottslärarna att stanna inom idrottsläraryrket

På frågan om vilka faktorer som fått de verksamma att stanna inom idrottsläraryrket fanns 10 olika fasta svarsalternativ, där ett av alternativen var ”annat skäl”, vilket betyder att man kunde komplettera sitt svar ifall man saknade något alternativ. Man fick fylla i fritt antal svarsalternativ.

Figur 2. Faktorer som fått de verksamma idrottslärarna att stanna inom yrket (n=35).

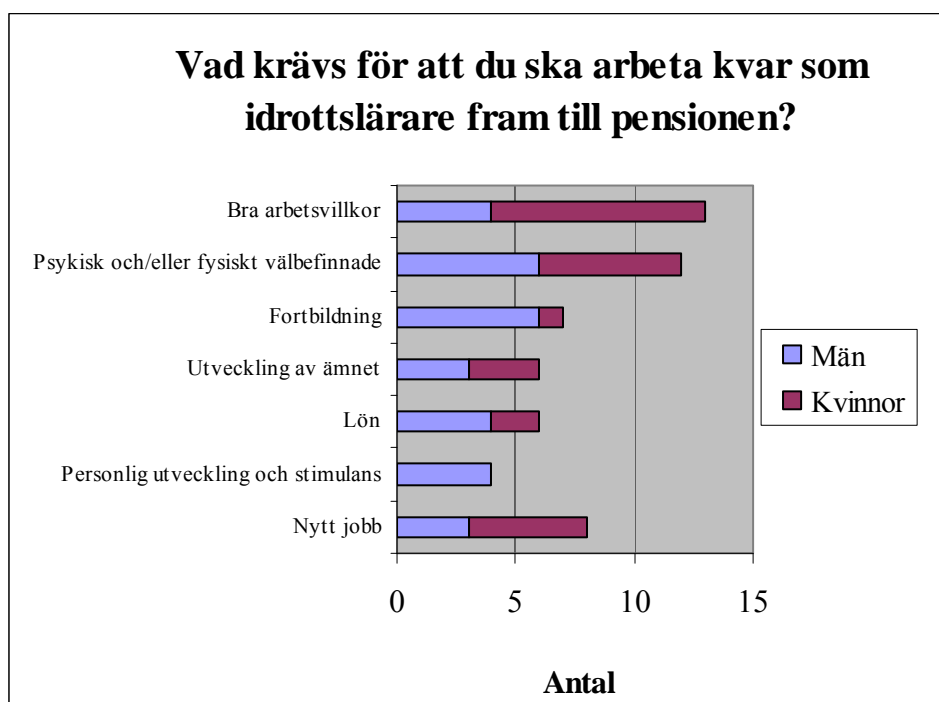
Det som 33 av de 35 verksamma idrottslärarna angav som främsta motiv var att man tycker om att arbeta med ungdomar. Trevliga arbetskamrater angav 22 personer och sedan var omväxlande arbetsuppgifter och bra arbetstider något som 18 personer angav som skäl. Endast 1 person angav bra löneutveckling som orsak. Om man skall finna några skillnader mellan män och kvinnor så angav männen fler svar på att yrket är självutvecklande och bra arbetstider. Som annat skäl svarade 3 personer ”lämpligt yrke att kombinera mitt tränarjobb med”, ”tryggt med fast anställning” samt ”stor frihet” .

4.3.2 De verksamma idrottslärarna som kombinerar sitt arbete med annat yrke

3 av de verksamma männen kombinerar sina idrottslärartjänster med annat yrke, samtliga är tränare på elitnivå. 2 av kvinnorna har även de annat yrke vid sidan om idrottslärartjänsten, den ena kvinnan som fitnessinstruktör och den andra som simlärare.

4.3.3 Faktorer som krävs för att de verksamma idrottslärarna skall arbeta kvar fram till pensionen

Vad krävs för att du skall arbeta kvar som idrottslärare fram till pensionen? Denna fråga var öppen och har sammanställts i sju olika områden utifrån de verksamma idrottslärarnas svar. Alla har angett mellan ett till fyra svar kategoriserat under de olika svarsområdena, ett internt bortfall finns bland männen.

Figur 3. Faktorer som krävs för att de verksamma idrottslärarna skall arbeta kvar fram till pensionen (n=35).

Bra arbetsvillkor. Detta område har bredast svarsspektrum från 13 personer. Kvinnorna är de som reflekterat mest kring detta, 9 stycken i förhållande till 4 män. Bra arbetstider och mycket ledighet, mindre administrativt arbete, bra arbetsmiljö, bättre resurser med mindre elevgrupper och stödundervisning, lägre undervisningsskyldighet, omväxlande arbetsuppgifter, bra kontakt med skolchefer, bra ämneslag, bra kontakt med övriga kollegor är de svar som angetts.

Psykisk och/eller fysiskt välbefinnande. 12 av 35 har angett detta som skäl. ”Att jag fortsätter trivas som jag gör idag”, ”Att jag fortfarande skall tycka det är kul att gå till jobbet” är exempel på kommentarer kring psykiskt välbefinnande. Att kroppen skall hålla är vanligaste sammanfattande kommentaren kring fysiskt välbefinnande. Ingen skillnad i svarsfrekvens mellan könen.

Fortbildning. I detta område är det männen som är i majoritet i svarsfrekvens, 6 av 7 stycken. Tre av de sju specificerar med att ange tvåämneskompetens som svar, de andra nämner ordet fortbildning/kompetensutveckling/förkovran.

Utveckling av idrottsämnet. 6 personer, lika många av vardera könet, har nämnt att de vill utveckla idrottsämnet med exempelvis profilering eller förmågan att följa med i utvecklingen, prova på nya saker.

Lön. 6 personer (4 män och 2 kvinnor) anger att löneutvecklingen skall bli bättre.

Egen personlig utveckling och stimulans. 4 män har angett detta som skäl.

Nytt jobb. 3 män och 5 kvinnor har reflekterat kring detta. 2 av kvinnorna nämner ”kommer inte hända” samt ”vet inte om det finns något” som svar på frågan, medan de 3 andra kvinnorna har kopplat sitt svar till skolans verksamhet; ”Men jag kan mycket väl tänka mig att omskola mig eller söka andra typer av jobb inom samma inriktning”, ”En tjänst på gymnasienivå” samt ”Att få något mer att arbeta med (inte bara vara i gymnastiksalen)”. 2 av männen anger ”att inget bättre dyker upp” medan den tredje mannen kan tänka sig byta yrke om han får ett erbjudande med klart bättre lön.

4.3.4 De verksamma idrottslärnarnas syn på två-/flerämneskompetens

9 personer av de verksamma idrottslärnarna är tvåämneslärnare, 2 personer studerar till det. 15 personer kan tänka sig det i framtiden medan 8 personer inte är intresserade av den kompetensen. 1 person vet inte. Den skillnaden som fanns mellan könen var att 6 av 8 personer som inte är intresserade av två-/flerämneskompetensen är män.

4.3.5 De verksamma idrottslärnarna med två-/flerämneskompetens

Av de 35 verksamma idrottslärnarna är 9 personer tvåämneslärnare. 1 person hade kompetensen innan studierna på Idrottshögskolan, 1 person svarade att kompetensen införskaffats både före och direkt efter studierna på Idrottshögskolan. 2 personer blev två-/flerämneslärnare i direkt anslutning efter utbildningen, resterande 5 personer valde att bli två-/flerämneslärnare efter att de arbetat en tid som idrottslärnare. Språk är det ämne som är mest representerat bland dem som är tvåämneslärnare, 3 personer undervisar i engelska och 1 person i franska. Psykologi, hemkunskap, foto, hälsa samt klasslärnare mellanstadiet är de andras kompetens.

Ytterligare 2 personer av de 35 verksamma idrottslärnarna studerar till två-/flerämneslärnare.

På frågan om vad orsaken är till att de valt att bli eller studerar till två-/flerämneslärnare hade de 11 personerna en fråga som hade nio olika fasta svarsalternativ som de skulle rangordna från 1-3. Denna fråga har stort internt bortfall. 3 personer har besvarat frågan korrekt, resterande har rangordnat för många alternativ, endast kryssat för svarsalternativen utan rangordning eller rangordnat för få alternativ. Resultatmässigt går det ändå att se att de tre största faktorerna till att de valt två-/flerämneskompetensen är att dels få förnyelse och roligare tjänst, dels att minska risken att bli utsliten psykiskt, och fysiskt.

4.4 De icke verksamma idrottslärnarna

4.4.1 Orsaker till att de icke verksamma idrottslärnarna lämnat yrket

17 personer har valt att lämna idrottsläraryrket. Av dessa är 6 personer män resten kvinnor. Av männen kan 1 person tänka sig att återvända till yrket i framtiden, 1 person vet inte och 4 stycken kommer inte att återvända. Av de 11 kvinnorna kan 2 personer tänka sig att återvända till yrket i framtiden, 2 stycken vet inte och 7 stycken kommer inte att återvända. När de 17 personerna svarat på frågan där de skulle beskriva varför de valt att lämna idrottsläraryrket så angav 11 personer, 2 män och 9 kvinnor, orsaker som har anknytning till skolan och dess arbetsvillkor:

- ”Saknar inte lön och buller”
- ”Dålig status, dåliga lokaler, ojämn könsfördelning, dåliga framtidsutsikter, bullrigt, dålig arbetsmiljö, ingen egen arbetsplats/dator, osv.”
- ”Monotomt efter ett tag. Ej tillräckliga utvecklingsmöjligheter. Dålig arbetsmiljö”
- ”Jag tyckte att jag var arg jämnt . Man var mer en uppfostrare än en lärare. Jag gillade inte klimatet samt lärarkollegiet. För mycket gnäll på allt samt att jag tyckte organisation och lärare jobbar orationellt”
- ”Jag lessnade också på allt ”sidojobb” i läraryrket. Utvecklingssamtal, omdömen, betyg, möten...”
- ”Jag saknade intellektuell stimulans. Att arbeta med tonåringar var fel typ av utmaning för mig.”
- ”Jag var inte så lockad av att arbeta inom skolvärlden och trodde dessutom att det kunde vara svårt att därefter komma vidare till någonting nytt”
- ”Jag trivdes väldigt bra som lärare men kände att jag inte ville vara lärare resten av livet. Anledningen var främst att det var för slitigt att vara endast idrottslärare och att man är väldigt begränsad i sin yrkesutövning, har ingen chans att få nya utmaningar i arbetet”
- ”Inte så stora utvecklingsmöjligheter, hög ljudnivå”
- ”För mycket fostrande, för lite undervisning. Ej utvecklande. Ej fortbildning inom idrottsämnet. För mycket fokus på organisation och uppgifter utöver undervisningen. Mycket kraft på att eleverna skall få sin undervisning och att man själv skall få vettig arbetsbelastning”
- ”Pga. ensamheten som idrottslärare, tråkigt kollegium, mossiga lärare, inget nytänkande, ingen kreativ miljö. Var för ung då ca 22-25 år för att kunna påverka”

Nytt jobb nämns som orsak till att man valt att lämna idrottsläraryrket. 8 personer (2 män och 6 kvinnor) har nämnt detta som orsak. Av dessa har 2 personer fått nya arbetsuppgifter inom skolan, 4 personer fick erbjudande om nya tjänster inom annan verksamhet och 2 stycken fick nya jobb inom annan verksamhet efter att studerat till nya yrken. 3 av dessa personer har även angett något av skälen som är citerade under skolan och dess arbetsvillkor ovan.

1 kvinna har inte valt bort yrket, utan orsaken till att ingen tjänst har erhållits beror på att hon inte fullgjort sin examen, något som arbetsgivare krävt.

4.4.2 De icke verksamma idrottslärnarnas nya verksamhetsområden

De 17 personer som har valt att lämna idrottsläraryrket har gått vidare till följande verksamheter:

- 2 personer studerar
- 2 personer är skolledare respektive utbildningsledare på skola

Resterande personer fördelar sig på följande yrken:

- Universitetsadjunkt och doktorand
- Folkhälsostrateg, projektledare
- Brandmästare
- Sjukgymnast
- Kanslist på golfklubb
- Chefstjänsteman på idrottsförbund
- Chef på Interfloras grossistverksamhet
- Ansvarig handledare för dagverksamhet
- Äldrevård samt assistent på skola/fritid
- Jurist
- Civilekonom/Marknadsanalytiker
- Turistråd
- Optikassistent

4.4.3 De icke verksamma idrottslärnarnas tid i yrket

3,46 år är medelvärdet på hur länge de 17 icke verksamma idrottslärnarna arbetat inom yrket. Skillnaden på de 6 männen genomsnittsåret i förhållande till de 11 kvinnorna är nästan 2 år, där männen är de som har jobbat längst, 4,67 år, och kvinnorna 2,8 år.

4.4.4 De icke verksamma idrottslärnarnas nytta av sin idrottsläraryrkesutbildning i sin nuvarande yrkesprofession

På vilket sätt 14 av de 17 icke verksamma idrottslärnarna haft nytta av sin idrottsläraryrkesutbildning i sin nuvarande yrkesprofession nämner 5 personer den pedagogiska förmågan, 5 personer nämner humanbiologin. 3 personer har nämnt ledarskapsförmågan, att man har lätt att tala inför grupper. Organisationsförmåga, gruppdynamik och hälsofrågor nämns också som saker man tagit vara på från idrottsläraryrkesutbildningen. En person kan ha

angett fler än ett av ovanstående skäl i sitt svar. 3 av de icke verksamma idrottslärarna anger att de inte haft nytta av sin idrottslärarutbildning i sin nuvarande yrkesprofession.

4.5 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottslärare

4.5.1 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottslärare vad gäller stadium

Av de 20 verksamma männen angav 1 person att han jobbar på högskola, 9 personer jobbar på gymnasium, 2 personer kombinerar gymnasie- och högstadiet i sin tjänst, 5 personer jobbar på högstadiet och 1 person är verksam på Särskola år 0-9. 2 personer har inte angett vilket stadium de är verksamma på.

Motsvarande uppgifter på de 15 verksamma kvinnorna är att 3 personer arbetar på gymnasium, 1 person kombinerar gymnasie- och högstadiet i sin tjänst, 3 personer jobbar på högstadiet därefter är det en spridning på tjänsterna med inriktning mot de lägre åldrarna; 1 person har 4-9 tjänst, 2 personer har F-9 tjänst, 2 personer arbetar på stadierna 1-5, 1 person är verksam i åk 4 samt 1 person är verksam på Särskola år 1-6. 1 person har inte angett vilket stadium hon är verksam på.

Av de 6 icke verksamma männen hade 2 män av sina senaste tjänster på gymnasiet. De 4 andra personerna hade anknytning till grundskolan, 1 person kombinerade sin högstadietjänst med tjänst på gymnasiet. 2 personer arbetade på högstadiet samt 1 person på låg och mellanstadiet.

På vilket stadium de 11 icke verksamma kvinnorna senast arbetade vid så hade 1 kvinna anknytning till gymnasietjänst kombinerat med undervisning i åk 5-9, 1 kvinna arbetade på högstadiet. Resterande 9 hade anknytning till mellanstadiet. Tjänsterna var av olika kombinationer för dessa. 5 personer arbetade på 1-9 skola, 1 person hade mellan- och högstadiet som tjänst och 3 stycken arbetade på låg och mellanstadiet.

4.5.2 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottslärare vad gäller antal kollegor

På frågan hur många idrottslärare som de 35 verksamma idrottslärarna var på sina arbetsplatser varierade svaret mellan 1-25 idrottslärare. Medelvärdet är 6,08 personer. Skillnaden mellan könen var drygt 1,5 idrottslärare. 6,75 idrottslärare i snitt för männen gentemot 5,2 idrottslärare för kvinnorna.

Hur många idrottslärare det var på den skolan som de 17 icke verksamma idrottslärarna senast arbetade på, varierade svaret mellan 1 – 6 idrottslärare. Medelvärde var 2,59 personer. Skillnaden mellan könen var drygt 1,5 idrottslärare. 3,67 idrottslärare i snitt för männen gentemot 2 idrottslärare för kvinnorna.

4.5.3 Skillnader mellan verksamma och inte verksamma idrottslärare vad gäller elevantal

9 av de 35 verksamma idrottslärarna hade 21-25 elever i sina undervisningsgrupper. 10 personer hade elevgrupper med 26-30 personer. Skillnaden mellan männen och kvinnorna i denna fråga var att de 3 personer som hade undervisningsgrupper på 30 eller fler elever var kvinnor, även de 3 personer som hade 16-20 elever i genomsnitt var kvinnor. 2 personer av de verksamma idrottslärarna, 1 man och 1 kvinna, hade grupper på mellan 0-15 elever. 9 av de 17 icke verksamma idrottslärarna hade haft i huvudsak 26-30 elever per undervisningsgrupp på sin senaste arbetsplats, 6 personer hade haft 21-25 och resterande 2 personer hade haft 16-20 elever i genomsnitt. Ingen skillnad bland könen fanns här.

4.6 Aldrig verksamma idrottslärare

5 personer, 4 män och 1 kvinna, har aldrig varit verksamma som idrottslärare. När de beskrivit skälen till varför de valt att inte jobba som idrottslärare har 3 personer reflekterat kring sig själv kopplat till yrket; ”Framförallt ointresse men även bristande kompetens”, ”Kände under utbildningen och framförallt praktik att arbete med barn & ungdomar låg på ett emotionellt plan. Professionellt kände jag att jag behövde större intellektuell stimulans”, ”Yrket motsvarade inte mina förväntningar. Dålig/stökig miljö på skolorna”. De 2 andra nämnde sitt nya yrkesval som skäl, den ena kom in på läkarlinjen redan 1996 men sökte uppskov och påbörjade den utbildningen direkt efter examen på Idrottshögskolan, den andre gick utbildningen på Idrottshögskolan via sin arbetsgivare och jobbade som idrottslärare inom sitt yrke i försvarsmakten.

I dag är 2 av personerna läkare, 1 är yrkesofficer, 1 är jurist och 1 är sjukgymnast. Alla 5 personerna anser att de har haft nytta av sin idrottslärarutbildning i deras nuvarande yrkesprofession. På vilket sätt de har nytta av utbildningen skrev den ena läkaren ”Ökad förståelse för och kunskap om fysisk aktivitets nytta för hälsan”, den andre läkaren skrev ”På generellt grundlag. Anatomi, fysiologi, träningslära, friskvård, rehabilitering, idrottsskador”. Yrkesofficern skrev ”Min idrottskompetens är alltid en tillgång i ett omväxlande fysiskt/psykiskt krävande yrke”. Juristen skrev ”Tillsammans med andra idrottserfarenheter

har jag på IH lärt mig mycket om gruppdynamik. Till viss del även pedagogik”.

Sjukgymnasten gav svaret ”Pedagogiken och kunskapen om kroppen och träning har jag stor nytta av som sjukgymnast”.

4 av de 5 personerna kryssade i rutan med svarsalternativet ”nej” på frågan om de kommer återgå till idrottsläraryrket i framtiden. ”Vet ej” angav en manlig person som svar.

4.7 Synpunkter

Som avslutande fråga i enkäten fick samtliga i undersökningen möjlighet att ge synpunkter på undersökningen och dess frågeställningar. Förutom väldigt många personliga hälsningar och lyckönskningar så ser många i undersökningsgruppen fram emot att ta del av resultaten. 1 person gav synpunkt på att man kan tro att det bara är ett av de tio givna svarsalternativen som skall väljas på fråga 8 i enkäten. I övrigt så har de som gett kommentarer angående enkäten och dess frågeställningar tyckt den varit tydlig och bra. Att det är bra att en sådan här undersökning görs framkommer av kommentarerna, något som följande citat kan styrka:

- ”Bra att du gör denna undersökning. Har funderat på att det verkar vara så få som blir kvar. Är inte det resursslöseri? Borde man inte ha någon annan form av intagning? Det var ju en rolig utbildning, men praktiken kom inte förrän termin 3 (eller var det 4?), vilken chock! Jag kände direkt att detta inte var min grej. Men valde ändå att fullfölja utbildningen. Som en lärare på IH sa: ”En högstatusutbildning som leder till ett lågstatusjobb!””.

5. Diskussion

5.1 Inledning

Syftet med denna undersökning är att undersöka 1997-års avgångsstudenters arbetssituation drygt elva år efter deras studietid på idrottshögskolans lärarprogram i Stockholm (numera Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH). I diskussionsdelen kommer resonemang att föras utifrån resultatdelen och de två frågeställningarna ”Vilka arbetar kvar som idrottslärare och vad är det som gör att de stannar kvar i yrket?” samt ”Hur många har lämnat idrottsläraryrket och vilka är orsakerna till det?”. Jämförelser mellan liknande studier och skillnader mellan könen kommer också att belysas. Några av de intressanta resultaten som kommer diskuteras är bla att:

1. 61 procent av undersökningsgruppen arbetar kvar inom yrket och största faktorn som håller dem kvar är att de tycker om att arbeta med ungdomar.
2. Majoriteten av de verksamma idrottslärarna är positiva till två-/flerämneskompetensen i framtiden, något som man verkar bli mer och mer positiv till desto längre tid man varit verksam som idrottslärare.
3. Vilket stadium, hur många idrottslärarkolleger samt hur stora elevgrupper man har/haft kan ha haft betydelse ifall man är verksam eller inte verksam som idrottslärare.
4. Arbetsvillkoren med framförallt arbetsuppgifter vid sidan om undervisningen är något som fått majoriteten av de icke verksamma att sluta inom idrottsläraryrket. Det är även en faktor som de verksamma idrottslärarna nämnt för att de skall orka arbeta fram till pensionen.

5.2 Värdering av studien

Att det inte blev ett enda externt bortfall i undersökningen skapade både glädje och stolthet. I de liknande undersökningar som är sammanfattade under rubriken tidigare forskning, har alla haft enkät som metod vid införskaffandet av data. Deras svarsfrekvens har varit mellan 42 – 94 procent, med ett medelvärde på 77 procent. Främsta anledningen till att det inte blivit något bortfall i denna enkätundersökning beror på att författaren själv studerat tillsammans med undersökningsgruppen på Idrottshögskolan. Envisheten med påminnelser, telefonsamtal har också bidragit samt att målgruppen tycker att undersökningen är intressant. Att enkätens storlek var lagom, inte för tidskrävande och enkel att fylla i är en annan bidragande orsak.

Även om enkäten har varit enkel att fylla i så har internt bortfall förekommit. Det största interna bortfallet kom på fråga 3, där man efter att ha fyllt i något av de fyra kryssalternativen skulle motivera sitt svar. En hel del motiveringar har uteblivit, detta kan bero på att man fyllt i svaret Ja som kryssalternativ och att det anses ha varit motivering nog. Sedan blev det stort internt bortfall på fråga 11b som vände sig till de personer som är eller studerar till två-/flerämneslärare. En av orsakerna till detta kan vara att de tidigare fasta svarsalternativen i enkäten hade kryssalternativ istället för rangordningsalternativ och att man av vana fortsatte med det på denna fråga.

5.3 Verksamma idrottslärare

Av de 57 personer som ingår i undersökningen så är 35 personer, 61 procent, verksamma som idrottslärare drygt elva år efter examen. När samma undersökningsgrupp undersöktes 2002, fem år efter examen av Lofti m.fl. så var 69 % kvar i yrket⁵⁸. Sedan år 2002 så har alltså 8 % i denna studie slutat/tagit uppehåll från idrottsläraryrket. Andra studier som undersökt idrottslärare som varit tillgänglig för arbetsmarknaden ungefär lika lång tid, 5 - 15 år, som denna undersökningsgrupp är Lergins studie som undersökte idrottslärare som varit utbildade idrottslärare i 5- och 9 år, där var 60 procent fortfarande aktiva idrottslärare⁵⁹. Ivarsson m.fl. undersökte idrottslärare som varit tillgängliga för idrottsläraryrket i 5,5–11,5 år, av dessa var 62 procent verksamma som idrottslärare⁶⁰. I Jonnerbergs studie hade halva undersökningsgruppen varit disponibel för arbetsmarknaden i 9 år, av dem var 57 procent kvar i yrket⁶¹. Lofti m.fl. undersökte även de Idrottshögskolestudenter som tog examen 1993 och av dem var 73 % verksamma. I Annerstedts m.fl. undersökning ”Uppföljning av en årskull idrottslärare – 15 år efter examen” var 70 procent kvar inom idrottsläraryrket⁶². Totalt ger detta ett spann på mellan 57-73 procent. Det intressanta är att en av de av ovan nämnda studierna som var bland dem som hade högst procent verksamma idrottslärare, var den där idrottslärarna varit tillgängliga för arbetsmarknaden längst tid. Även intressant att se skillnaden mellan Loftis m.fl. studie på dem som tog examen 1993 och varit tillgängliga lika länge som Jonnerbergs, dvs. 9 år. I Loftis m.fl. grupp var 73 procent verksamma medan Jonnerberg hade 57 procent kvar i yrket. En av orsakerna till de stora skillnaderna mellan studierna, kan ha med bortfallen i svarsfrekvensen på enkäterna i studierna att göra.

⁵⁸ Lofti, s. 11

⁵⁹ Lergin, s. 17

⁶⁰ Ivarsson, s. 16

⁶¹ Jonnerberg, s. 21

⁶² Annerstedt, s. 36

67 procent av männen i denna undersökningsgrupp är verksamma som idrottslärare, motsvarande siffra för kvinnorna är 55,5 procent. En av orsakerna till denna skillnad mellan könen kan bero på familjeförhållandena, med barnafödande. Mammaledigheten skapar ett avbrott från yrket som kan ge tid till reflektion över om idrottsläraryrket är det man vill syssla med, avbrottet gör även kanske att det är lättare att byta verksamhet för att man fått distans till sin arbetsplats.

5.4 Inte verksamma idrottslärare

17 personer har valt att lämna idrottsläraryrket. Orsaker som har anknytning till skolan och dess arbetsvillkor är det som nämns av de flesta (67 %). Likheter med detta går att finna i Schweitzs undersökning där en orsak som nämndes till att man slutat var att utvecklingsmöjligheterna för individen var begränsade⁶³. Större möjlighet att påverka sin arbetssituation angavs i Loftis m.fl. undersökning, något som också är likt orsakerna i denna studie⁶⁴. Annan likhet finns i SCB:s undersökning 2002 där lärarna gav arbetsmiljön som ett av skälen till att man slutat.⁶⁵

Att man sökt nytt jobb nämns också som orsak av 47 procent i undersökningsgruppen. Likheter med detta går att finna i Händels m.fl. studie där det största skälet till att man bytt yrkeskarriär var att man ville pröva på något annat⁶⁶. Även svaret ”annat som lockar” som nämns i Djapos m.fl. undersökning är en likhet.⁶⁷

En intressant skillnad gentemot andra undersökningar fanns i SCB:s undersökning där ett skäl till att man inte är verksam som lärare längre var stress⁶⁸. Detta nämns inte av denna undersökningsgrupp. Hela lärarkåren var representerade i SCB:s undersökning, i denna bara idrottslärare. En orsak till skillnaden kan vara att idrottslärare är mer stresståliga.

5.5 Aldrig verksam som idrottslärare

I undersökningsgruppen är det 5 personer som aldrig varit verksamma som idrottslärare. 3 av dem beskrev orsakerna relaterade till yrket med orsaker som ointresse och bristande

⁶³ Schweitz, s. 11

⁶⁴ Lofti, s. 21

⁶⁵ Lärarnas Riksförbund, s. 5

⁶⁶ Händel, s. 6

⁶⁷ Djapo, s. 26

⁶⁸ Lärarnas Riksförbund, s. 5

kompetens, att man sökte annan stimulans samt att yrket inte motsvarade deras förväntningar. 2 personer har inte valt bort yrket, utan nya yrkesval väntade på dem efter avslutad utbildning. 4 av de 5 personerna var män. En hypotes till detta kan vara att kvinnorna ändå vill pröva om idrottsläraryrket passar dem, även fast de under utbildningens gång kan ha känt att yrkesvalet känts fel. Något som bekräftar detta är att det är fler kvinnor än män som tillhör dem som inte är verksamma som idrottslärare.

I jämförelse med Lergins⁶⁹, Jonnerbergs⁷⁰, Ivarssons m.fl.⁷¹ och Loftis m.fl.⁷² studier har mellan 3-5 personer aldrig varit verksamma. Deras undersökningar har haft större antal personer som målgrupp i undersökningen. Att denna undersökningsgrupp har lika stort resultat i andel personer som aldrig varit verksamma som idrottslärare trots att min de är färre i antal kan bero på de andra undersökningarnas externa enkätbortfall.

I Ivarssons m.fl. studie valde 3 av 4 (75 %) aldrig bort yrket⁷³. I Loftis m.fl. studie var 4 av 4 säkra på att yrkesvalet var fel⁷⁴. Svaren till orsakerna i dessa 2 studier stämmer väl överrens med denna undersökningsgrupp.

5.6 Faktorer som fått undersökningsgruppen att stanna kvar, slutat eller aldrig påbörjat idrottsläraryrket

5.6.1 Utbildningen gjorde att majoriteten kände sig mogna för idrottsläraryrket

I enkätens inledande allmänna del ställdes en fråga om undersökningsgruppens syn på om de var mogna för att börja undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning. 55 av 57 gav svaret ”Ja, absolut” eller ”Ja, tillräckligt” på frågan, vilket motsvarar 96 % av hela undersökningsgruppen. Detta visar att en bra grund var lagd för yrket genom utbildningen, en viktig faktor för att ha tillit till sin förmåga att kunna arbeta som idrottslärare och som gör att man kan stanna kvar i yrket.

I anslutning till frågan skulle man även motivera sitt svar, det som framkom här förutom att man tyckte att utbildningen var bra, var att ens bakgrund med ledarskapserfarenheter och

⁶⁹ Lergin, s. 18

⁷⁰ Jonnerberg, s. 20

⁷¹ Ivarsson, s. 20

⁷² Lofti, s. 25

⁷³ Ivarsson, s. 20

⁷⁴ Lofti, s. 25

ålder kan påverka hur man känner sig mogen för arbetslivet efter avslutad utbildning. Även inställningen att ”man aldrig blir fullärd” är en bra egenskap att ha med sig efter avslutad utbildning, att man måste ut i arbetslivet för att lära sig yrket.

Bakgrundsfaktorerna med ledaregenskaper och ålder är en faktor som kan påverka att man tar till sig utbildningen väldigt bra, något som även kan vara en bidragande orsak till att man stannar kvar i yrket efter avslutad utbildning. Detta upplevdes under studietiden på Idrottshögskolan, de som verkligen var med och ständigt bidrog med reflektioner vid diskussioner om ämnet var de som hade varit ute och exempelvis vikarierat som idrottslärare innan de påbörjat utbildningen.

Det som var intressant med denna fråga var att förutom bakgrundsfaktorerna med ledarerfarenhet och ålder, där det var 8 män och 2 kvinnor som angett det som motivering till sitt svar, var att det inte skiljde något mellan männen och kvinnorna i motiveringarna. Alla berörde liknande svarsområden, men ändå var det stor skillnad i vilket av de fasta svarsalternativen ”Ja, absolut” och ”Ja, tillräckligt” man gav som svar. 63 procent av männen angav ”Ja, absolut” som svarsalternativ, medans motsvarande siffra för kvinnorna var 33 procent. ”Ja, tillräckligt” gav 30 procent av männen som svar, här var kvinnorna i majoritet med 67 procent.

Även fast båda könen kände sig mogna att undervisa efter avslutad utbildning och att de, förutom bakgrundsfaktorerna, angav samma motiveringar till svaren, kände männen sig mer ”absolut säkra”. Kan det vara jantelagens ”du skall inte tro att du är något” som visar sig i denna skillnad? Eller kan det vara så att männen tar mer plats under utbildningen på Idrottshögskolan? Detta skulle kunna vara något att utveckla och undersöka i vidare forskning. En av anledningarna till att det var fler män än kvinnor som angav ledarerfarenhet och ålder i motiveringarna, är att medelåldern var högre för männen när de startade utbildningen. Något som syns på personnumren i de klasslistor som erhöles av utbildningsnämnden på GIH.

Även faktorer som saknades i utbildningen var något som undersökningsgruppen reflekterade kring när de skulle motivera sitt svar på denna fråga.

5.6.2 Faktorer som fått de verksamma idrottslärarna att stanna kvar i yrket

35 av 57 personer i undersökningsgruppen är verksamma som idrottslärare. Den största faktorn som fått dem att stanna kvar i yrket är att de tycker om att arbeta med ungdomar. 33 av 35 personer angav detta som skäl, vilket innebär 94 procent. Detta överensstämmer väl med de liknande studierna som gjorts. I Ivarssons m.fl. studie angav över 80 procent av de verksamma idrottslärarna att största skälet till att de stannat kvar i yrket var att de tyckte om att arbeta med ungdomar⁷⁵. I Annerstedts m.fl. studie angav 72 procent av männen och 65 procent av kvinnorna elevkontakten som mest positivt med yrket⁷⁶. Även i Loftis m.fl. undersökning nämnde de verksamma idrottslärarna det som en fördel att få jobba med barn och ungdomar⁷⁷. Lärarförbundets undersökning visade också på att kontakterna med eleverna var ett av de viktigaste skälen till att man fortsätter som lärare.⁷⁸

Om man gör en jämförelse mellan denna undersökningsgrupp och de tidigare angivna studierna visar denna undersökning att 94 procent av alla verksamma idrottslärare har angett att de tycker om att arbeta med ungdomar som svar till att de stannat kvar i yrket. Denna skillnad gentemot de andra studierna är endast positivt. Eleverna är de som är i fokus i vårt yrke, det är dem vi arbetar för.

22 av de 35 verksamma idrottslärarna angav trevliga arbetskamrater som en faktor till att man stannat kvar inom idrottsläraryrket. I Annerstedts m.fl.⁷⁹ studie nämns även detta som något som upplevs positivt med yrket, 23 procent av männen och 28 procent av kvinnorna har angett det som svar. Över 60 procent av båda könen i denna undersökning har angett trevliga arbetskamrater som skäl, så jämförelsevis mot Annerstedts m.fl. studie så anges detta av fler personer. Även Lärarförbundets studie har detta som ett av skälen till att man fortsätter arbeta som lärare, dock nämns inte hur många i antal som angivit det svaret⁸⁰. Trevliga arbetskamrater är oavsett yrke en bidragande orsak till att man stannar kvar. Författarens personliga erfarenhet av idrottslärare, dels genom utbildningstiden på Idrottshögskolan samt på mina arbetsplatser, är att den sociala kompetensen är hög. Orsaken till att många i den här

⁷⁵ Ivarsson, s. 23

⁷⁶ Annerstedt, s. 38

⁷⁷ Lofti, s. 17

⁷⁸ Andersson, s. 1

⁷⁹ Annerstedt, s. 38

⁸⁰ Andersson, s. 1

studien har nämnt detta som en faktor kan vara att de själva bidrar till att trivseln är bra på deras arbetsplats.

Omväxlande arbetsuppgifter och bra arbetstider gav 18 personer, 51 procent, som svar på faktorer som fått de verksamma idrottslärarna att stanna i yrket. I Ivarssons m.fl.⁸¹ studie så angav 40 procent detta som skäl. Att dessa faktorer värdesätts av undersökningsgruppen är för inte förvånande. Yrket är verkligen dynamiskt, den ena dagen är inte den andra lik vilket gör att yrket med dess arbetsuppgifter känns omväxlande. Att arbetstiderna upplevs bra är en bra förutsättning till att man stannar kvar inom yrket. Bland annat är förtroendetiden något som gör att man kan påverka sin arbetssituation positivt.

17 personer (48,5%) anger även mycket ledighet som skäl till att man stannat kvar i yrket. Denna faktor är också välbehövlig. Att många nämnt denna faktor kan bero på att man bl.a. får mycket tid för familjelivet med egna barn. Återhämtningen är en annan bidragande orsak till att man uppskattar ledigheten.

Det är intressant att undersökningsgruppen har hög svarsfrekvens på flera olika faktorer gentemot de ovanstående undersökningarna. Fem olika faktorer (trivs att arbeta med ungdomar, trevliga arbetskamrater, omväxlande arbetsuppgifter, bra arbetstider och mycket ledighet) har halva undersökningsgruppen eller fler nämnt som bidragande orsaker till att de stannat inom yrket. I de liknande studierna som nämnts ovan har endast en faktor (att man tycker om att arbeta med ungdomar) nämnts av fler än hälften av deltagarna i deras undersökningar. Detta kan vara ett tecken på att de som fortfarande är verksamma som idrottslärare i denna undersökningsgrupp uppskattar yrket så pass mycket att de kommer stanna kvar i yrket i framtiden.

5.6.3 Synen på två-/flerämneskompetens

26 av de 35 verksamma idrottslärarna (74 %) undervisar, studerar till eller kan tänka sig två-/flerämneskompetens i framtiden. Detta visar på att två-/flerämneskompetens är en faktor som kan bidra till att man stannar kvar inom yrket. Detta är något som liknande studier också visar, bl.a. Schweitz som undersökte idrottslärare 33 år efter examen. 73 procent av hennes

⁸¹ Ivarsson, s. 23

undersökningsgrupp ansåg att tvåämneskompetens var att föredra⁸². I Annerstedts m.fl. studie önskade 83 % av de verksamma idrottslärarna kombinera tjänsten med annat ämne.⁸³

Att två-/flerämneskompetensen är något som idrottslärarna börjar reflektera kring direkt efter avslutad utbildning visar Wreber m.fl. studie som bl.a. undersökte en årskull från lärarprogrammet på Idrottshögskolan ett år efter avslutad utbildning. Där planerade 13 av de 33 verksamma idrottslärarna att läsa in ett annat ämne⁸⁴. Om man jämför Wrebers m.fl. studie med Schweitzs, Annerstedts m.fl. och denna undersökning så verkar det som att desto längre tid man varit verksam som idrottslärare, desto mer ökar intresset för att kunna tänka sig att bli två-/flerämneslärare.

9 av de 35 verksamma idrottslärarna undervisar som två-/flerämneslärare samt 2 personer studerar till det i min undersökningsgrupp. Som de största faktorerna till att man valt två-/flerämneskompetensen angavs förnyelse, roligare tjänst samt minska risken att bli utsliten både fysiskt och psykiskt. I Jonnerbergs studie från 1998, där 2 årskullar från Idrottshögskolan undersöktes, gavs identiska svar till varför de 15 personerna i den undersökningen valt att bli lärare i ytterligare ämnen⁸⁵. Likheter med Schweitzs studie finns också vad gäller den fysiska faktorn, att yrket blir mindre slitsamt.⁸⁶

Läraryrket gjorde våren 2008 bl.a. en undersökning på hur många idrottslärare som undervisar i ett annat ämne utöver idrottsämnet, vilket var en tredjedel⁸⁷. Liknande siffror gäller även för denna studie och Jonnerbergs⁸⁸.

En intressant skillnad vad gäller vilket ämne man undervisar i utöver idrottsämnet finns. I denna undersökning är språk det mest förekommande ämnet, i Jonnerbergs biologi⁸⁹ samt i Läraryrket, matematik⁹⁰.

⁸² Schweitz, s. 14

⁸³ Annerstedt, s. 34

⁸⁴ Wreber, s. 16

⁸⁵ Jonnerberg, s. 23

⁸⁶ Schweitz, s. 14

⁸⁷ Andersson, s. 1

⁸⁸ Jonnerberg, s. 23

⁸⁹ Jonnerberg, s. 24

⁹⁰ Andersson, s. 1

Personligen har kommentaren ”tänk på att läsa in ett annat ämne för att orka med yrket” delgetts ofta av kollegor och vid medarbetarsamtal. De första åren av idrottslärarkarriären så kände jag att det är ettämneslärare jag velat bli och alltid velat vara. Men desto fler år i yrket ju mer är funderingarna på hur man skall göra. Att det är en bidragande faktor till att man kan stanna i yrket längre tid är det inget tvivel om. Mindre klasser, att man får träffa samma elever i olika ämnen, att ämnesintegrering blir lättare är verkligen något som lockar och bidrar till de faktorer som nämnts ovan vad gäller att det blir förnyelse och roligare samt att man minskar risken att bli utsliten såväl psykiskt som fysiskt. Samtidigt är det så underbart att få undervisa i idrottsämnet, det är så dynamiskt och variationsrikt. Om man börjar undervisa i ett annat ämne, blir det på bekostnad av idrottsämnet? Kan det bli att man låter idrottsämnet gå på ”ren rutin” då det nya ämnet kräver mer engagemang? Kan det bli så att arbetsbördan ökas ytterligare då vi idrottslärare är goda organisatörer och således kan ta på oss att ansvara för schemabrytande verksamheter, tematiskt arbete i det nya ämnet, på samma sätt som vi ansvarar för friluftsdagar i vårt eget ämne?

Av de verksamma idrottslärarna i undersökningsgruppen är 8 personer inte intresserade av två-/flerämneskompetensen. Av dessa är 6 personer män. Att det är majoritet män som tycker detta är lite märkligt. I enkäten fanns en fråga om vad som krävs för att de verksamma idrottslärarna skall arbeta kvar fram till pension. Här var männen i majoritet med svaret fortbildning. Även personlig utveckling och stimulans var ett svar som endast männen gav. Givetvis faller dessa svar inte naturligt in i att man skall bli två-/flerämneslärare, men kompetensen har med faktorerna som angetts att göra. Därför är det märkligt att det var majoritet män som inte var intresserade av två-/flerämneskompetensen.

5.6.4 Reflektioner kring stadium

16 av de 32 verksamma idrottslärarna som angett vilket stadium de är verksamma på arbetar med äldre elevgrupper. 1 person på högskola, 12 personer på gymnasium och 3 personer kombinerar gymnasietjänst med högstadietjänst. Könsskillnaden här är också intressant, av dessa 16 personer är 12 män.

Av de 17 personer som inte längre är verksamma som idrottslärare hade 3 personer gymnasietjänst, varav en av dem kombinerade tjänsten med undervisning på åk 5-9.

Detta visar att arbeta med äldre elever kan vara en bidragande faktor till att man arbetar kvar i yrket, ett samband som även Schweitzs undersökning visade.⁹¹

Mer undervisning än fostran, det kan vara den största bidragande orsaken till att så många av de verksamma idrottslärarna undervisar äldre elever. Detta är även faktor som nämns bland de icke verksamma idrottslärarna som orsak till att de lämnat yrket. Att det är majoriteten av de verksamma männen som arbetar på gymnasiet, medan majoriteten av kvinnorna är verksamma i grundskolan kan bero på att man har många kollegor av samma kön på arbetsplatsen. Detta är i alla fall en erfarenhet för mig från första tjänsten på en låg- och mellanstadieskola som ensam man i kollegiet. Inte för att detta på något sätt var tråkigt, men yrket blev ännu roligare när en ny tjänst på högstadiet erhöles, med fler manliga kollegor.

5.6.5 Reflektioner kring antal kollegor

6,08 idrottslärare per arbetsplats är medelvärdet för de verksamma idrottslärarna. Om man jämför detta mot de som inte är verksamma längre så hade de ett medelvärde på 2,59 idrottslärare på sin senaste arbetsplats.

En tolkning av det här resultatet kan vara att det är en bidragande orsak till att de verksamma idrottslärarna stannat kvar i yrket och att det är en bidragande orsak till att de icke verksamma idrottslärarna lämnat yrket. Några faktorer som de verksamma idrottslärarna nämnde i vad som krävs för att de skall arbeta kvar som idrottslärare fram till pensionen var bl.a. bra ämneslag och att de vill utveckla idrottsämnet. Tillsammans med flera idrottslärarkollegor kan ett större utbyte ske, man kan ta vara på varandras kompetens och möjligheten att reflektera över ämnet idrott och hälsa med likasinnade finns. Detta är verkligen något som skapar utveckling både personligen och ämnesmässigt.

En intressant skillnad var att det skiljde 1,5 idrottslärare i snittantal på båda grupperna i jämförelse mellan könen. Männen var de som har/hade haft fler kollegor på sin arbetsplats både av dem som är verksamma och av dem som inte är verksamma. Detta kan bero på att männen värdesätter arbetsplatser med många kollegor mer än vad kvinnorna gör, en faktor som påverkat när de har sökt arbete. I undersökningen visas även ett resultat att det är fler män än kvinnor som arbetar på gymnasium. Arbete på gymnasieskolor kan generellt ha högre elevantal, vilket gör att man har fler kollegor.

⁹¹ Schweitz, s. 17

5.6.6 Reflektioner kring elevantal

Majoriteten (53 %) av de icke verksamma idrottslärarna hade haft 26-30 elever per undervisningsgrupp på sin senaste arbetsplats. För de verksamma idrottslärarna var också denna elevantalskategori vanligast (29 %), men även en stor del (26 %) hade grupper på 21-25 elever. Detta kan vara en bidragande orsak till att man lämnar yrket. Arbetsmiljön med buller har nämnts av de icke verksamma idrottslärarna som skäl till att de lämnat yrket. Bättre resurser med mindre elevgrupper var något som nämdes av de verksamma idrottslärarna som en faktor till vad som krävs för att de skall arbeta kvar som idrottslärare fram till pension. Är det något stora elevgrupper bidrar till så är det just buller. Den personliga erfarenheten av detta är stor. På min nuvarande arbetsplats, åk 6-9, sjönk elevantalet för två år sedan. Detta medförde att vi i snitt fick fem elever mindre per undervisningsgrupp. Det blev en stor kvalitetskillnad i undervisningen. Det blev lättare att "se alla" elever, att tillgodogöra deras behov och arbetsmiljön blev bättre. Detta har verkligen bidragit till att man har stannat kvar i yrket.

5.6.7 Reflektioner kring lön

I Lergins⁹², Jonnebergs⁹³, Ivarssons m.fl.⁹⁴, Djapos m.fl.⁹⁵ och SCB's⁹⁶ studier framkommer det att en av de största faktorerna till att man lämnat yrket är dålig lön och löneutveckling. Jämförs dessa studier med denna undersökning så är lönen något som inte så många reflekterat kring fast samtliga har haft den möjligheten. Det är endast 20 % av de verksamma idrottslärarna som reflekterat kring lön i den öppna frågan om vad som krävs för att de skall arbeta kvar fram till pension. Det är endast 1 person av de 17 idrottslärarna som inte är verksamma längre som, på den öppna frågan om vad orsakerna var att de lämnat yrket är, reflekterat kring lönen.

Personligen så var jag väl medveten om lönevillkoren redan när jag valde att söka och utbilda mig till idrottslärare på Idrottshögskolan. Vetskapen om att lönestandarden inte skulle bli som exempelvis civilingenjörer och läkare fanns. Men det var inte pga. lönevillkoren jag ville bli idrottslärare. Kanske de verksamma idrottslärarna i min undersökningsgrupp resonerat liknande och att det är därför inte så många har valt att reflektera kring löneutvecklingen.

⁹² Lergin, s. 19

⁹³ Jonnerberg, s. 22

⁹⁴ Ivarsson, s. 19

⁹⁵ Djapo, s. 19

⁹⁶ Lärarnas Riksförbund, s. 5

5.6.8 Reflektioner kring arbetsvillkor

I enkäten så fanns en öppen fråga till de verksamma idrottslärarna; ”vad krävs för att du skall stanna kvar som idrottslärare till pensionen?”. Bra arbetsvillkor var det som nämndes av flest personer, framförallt av kvinnorna. Inom begreppet bra arbetsvillkor berörs saker som sker vid sidan om undervisningen såsom mentorskap, föräldrakontakter, utvärdering, betyg och bedömning, administrativt arbete, arbetsmiljö, resurser, organisationen med skolchefer, arbetslag och kollegor.

Det intressanta med svaret är även att det är samstämmigt med en av orsakerna till att de som inte är verksamma som idrottslärare längre lämnat yrket. Även 3 av de 5 som aldrig varit idrottslärare har nämnt detta som skäl. Det var även något som nämndes som svar på frågan om undersökningsgruppen kände sig mogna att undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning, att det var en kunskap man saknat i utbildningen.

Att vetskap och kunskap om bra arbetsvillkor är en viktig faktor för att man skall stanna kvar inom yrket framgår av resultatet i min undersökning. Vad hade Idrottshögskolan kunnat göra annorlunda för oss studenter för att vi skulle ha kunnat vara ännu mer förberedda för denna del i idrottsläraryrket? Praktikperioderna är viktiga, något som även nämnts som en av de mest uppskattade kurserna av undersökningsgruppen. Här finns bästa tillfällena att få bra insyn i dessa faktorer. När vi gick utbildningen på Idrottshögskolan kom dessa perioder sent in i utbildningen. Det hade varit bra att få ha kommit ut i verkligheten tidigare under utbildningen för att sedan haft med sig detta genom utbildningen vid pedagogiska diskussioner. En och samma praktikplats finns säkert både för och nackdelar att ha. I detta fall kan det vara positivt då 5 veckor på en praktikplats är ganska kort för att kunna ta del av allt som sker vid sidan om undervisningen. Om man däremot haft samma praktikplats under alla 20 veckorna så hade detta kunnat förankras ännu bättre.

Att även fått in det ännu mer praktiskt i undervisningen på Idrottshögskolan skulle ha varit bra. På vilket sätt och i vilket ämnesblock det skulle ha legat i fördjupar jag mig inte i, däremot tror jag att det skulle vara ett bra komplement till den teoretiska undervisningen. Har minnen från en lärare under vår studietid på Idrottshögskolan som emellanåt hade en rullstol med i den praktiska idrottsundervisningen. Detta gav mig en enorm trygghet att vara flexibel i min yrkesroll, att kunna bemöta elever med särskilda behov. Även om det i det här fallet var

en rullstol läraren använde och kopplingen till handikappidrott låg närmast, så gav han mig även verktyg till att reflektera över att alla människor är olika, har olika förutsättningar oavsett om man är rullstolsburen eller ej. Detta var ett exempel på att man med enkla medel i den praktiska undervisningen kunde komplettera den teoretiska undervisningen.

Att det var 60 procent av de verksamma kvinnorna som reflekterat över detta i jämförelse med 20 procent av de verksamma männen är intressant. Kopplar man detta till att det är majoritet kvinnor som hoppat av yrket i min undersökningsgrupp och att de nämnt arbetsvillkoren som en av orsakerna gör det ännu intressantare. Vad är orsaken till detta? Beror det på att det är kvinnorna som är mest engagerade i yrket? Är männen de som prioriterar bort vissa arbetsuppgifter som ligger vid sidan om undervisningen, eller kan det vara så att fler män ser dessa arbetsvillkor som något som bidrar till att yrket är dynamiskt och utvecklande?

5.6.9 Verksamma idrottslärare som kombinerar sin tjänst med annat yrke

5 personer i undersökningen kombinerar sina idrottslärartjänster med annat yrke. 3 är tränare på elitnivå, 1 är fitnessinstruktör och 1 är simlärare. Av de liknande undersökningar som det refereras till i denna undersökning har ingen berört om detta kan vara en faktor till att man stannat kvar i yrket. I enkätens tredje fråga ”Kände du dig mogen att börja undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning” så framkom det från en del svar att man tyckte att utbildningen ger en överkapacitet för idrottsläraryrket. Om man tittar på de yrken som dessa 5 personer kombinerar sina idrottslärartjänster med så kan jag tänka mig att de kan ha haft nytta av överkapaciteten som gavs under utbildningen. Det krävs spetskompetens för att vara tränare och instruktör i en specifik idrottsgren. Om man får till det bra rent organisatoriskt med att kombinera sin idrottslärartjänst med ett annat yrke, kan detta definitivt vara en faktor som gör att man stannar kvar inom idrottsläraryrket. Variationen gör att man kan utnyttja sin kapacitet maximalt. Samtidigt kan två stycken halvtidstjänster, en som idrottslärare och en i ett annat yrke, göra att man arbetar mer än 100 procent sammanlagt arbetstidsmässigt.

5.7 Återvända till yrket i framtiden

När man väl bestämt sig för att byta yrke så verkar det som att det är få utbildade idrottslärare som kan tänka sig att återgå till yrket i framtiden. Detta är något som undersökningen visar. Av de 17 personer som inte är verksamma och de 5 personer som aldrig varit verksamma kan 3 personer tänka sig arbeta som idrottslärare i framtiden, 4 personer angav svaret vet ej och resterande 15 personer svarade nej på frågan om de kan tänka sig återvända till

idrottsläraryrket. Andra undersökningar av personer som studerat på lärarprogrammet visar liknande resultat. Av gruppen i Annerstedts m.fl. studie som hade hoppat av yrket uppgav 67 procent att de inte ville återvända⁹⁷ och i Lergins studie trodde sig inte 60 procent av de män som inte var verksamma som idrottslärare återvända till yrket samt lika stor del av kvinnorna visste inte om de kommer återgå till yrket.⁹⁸

Däremot i Djapos m.fl. undersökningsgrupp som undersökte utexaminerade tvåämneslärare, kunde 56 procent av dem som inte var verksamma tänka sig läraryrket i framtiden.⁹⁹

Denna jämförelse kan också styrka att tvåämneskompetensen är en bidragande orsak till att man stannar kvar i yrket. Även om man bytt yrke så är de som är utbildade tvåämneslärare mer positiva till att återgå till läraryrket.

5.8 Nya yrken

Av de 17 personer som varit verksamma som idrottslärare och de 5 personer som aldrig varit verksamma som idrottslärare är det väldigt stor spridning på vad de gått vidare till för nya verksamhetsområden. Det är svårt att kategorisera något specifikt, men klart är att man kan säga att minst 9 personer (41 %) har någon form av ledande roll i sin verksamhet, där goda ledaregenskaper krävs. Jämför man det mot andra undersökningar så var 33 procent kvar inom undervisningsområdet på något sätt i Händels m.fl. studie¹⁰⁰. Lergins studie visade att 50 procent valt ett yrke som var nära besläktat med idrottsläraryrket, t.ex. friskvård, sjukgymnastik, idrottskonsulent, mm¹⁰¹. I Jonnerbergs studie hade de icke verksamma idrottslärarna yrken som hade med människor att göra.¹⁰²

Vid tolkning av denna undersöknings resultat så går det inte att säga vilken typ av yrke man väljer att gå vidare till. Ledarskapsförmågan är något som är en stor gemensam faktor. Detta visar att idrottslärarutbildningen, som innehåller mycket inom ledarskaputbildning, kan ha bidragit till det nya yrkesvalet. Detta kan vara en bidragande orsak till att man bytt yrke. Precis som de andra undersökningarna visar så har många i denna undersökning gått vidare till yrken som har med människor att göra. Dock kan det vara lite för enkelt att beskriva det på

⁹⁷ Annerstedt, s. 36

⁹⁸ Lergin, s. 19

⁹⁹ Djapo, s. 27

¹⁰⁰ Händel, s. 5

¹⁰¹ Lergin, s. 5

¹⁰² Jonnerberg, s. 22

det sättet, då det i mina ögon är väldigt många yrkeskategorier som har med människor att göra.

5.9 Nytt av utbildningen

14 av de 17 icke verksamma idrottslärarna samt alla 5 av dem som aldrig varit verksamma som idrottslärare anger att de haft nytta av sin idrottslärarutbildning i sin nuvarande yrkesprofession, dvs. 86 procent. Detta är även något som uppmärksammats i andra undersökningar. Av gruppen som inte var verksamma som idrottslärare i Annerstedts m.fl. studie hade merparten haft god nytta av att ha varit idrottslärare i sitt nya yrke¹⁰³. I Lergins studie ansåg 96 procent av de icke verksamma idrottslärarna, att de har haft nytta av sina idrottslärarstudier i sitt nuvarande yrke eller i sina nuvarande studier¹⁰⁴. I Jonnerbergs studie angav flertalet av de icke verksamma idrottslärarna att de haft användning av sin idrottslärarutbildning i sin nuvarande yrkesprofession¹⁰⁵. 89 procent ansåg att de hade viss nytta av sin idrottslärarutbildning i sitt nya yrke i Ivarssons m.fl. undersökning.¹⁰⁶

Detta visar att utbildningen ger en bred kompetens, något som man har nytta av oavsett vilket nytt yrke man väljer att gå vidare till. Således kan detta även vara en bidragande orsak till att man lämnar/inte påbörjat att arbeta som idrottslärare, att man som idrottslärare är attraktiv på arbetsmarknaden. Resultatet visar även att utbildningen inte varit bortkastad.

5.10 Lärarlegitimation

”En högstatusutbildning som leder till ett lågstatus jobb” var en kommentar som kom fram i enkätens sista fråga. En synpunkt många lärare kan ha förståelse för. Det skall bli spännande att se om nuvarande utbildningsminister Jan Björklund inför lärarlegitimation. Det skall även bli intressant och se om det bidrar till att statusen på yrket höjs. För en statushöjning är lärarkåren värd, det är lärarna som följer eleverna under stor del av uppväxten, det är lärarna som är med och lägger grunden hos våra unga, de som skall ta över samhället i framtiden.

¹⁰³ Annerstedt, s. 36

¹⁰⁴ Lergin, s. 18

¹⁰⁵ Jonnerberg, s. 22

¹⁰⁶ Ivarsson, s. 22

5.11 Vidare forskning

69 procent av undersökningsgruppen var verksamma som idrottslärare 5 år efter examen, något som Loftis m.fl. undersökning¹⁰⁷ från 2002 visade. 2008, drygt 11 år efter examen är 61 procent kvar i yrket. Hur kommer dessa siffror se ut i framtiden? Det skulle vara intressant att följa upp och göra jämförelse med Händels m.fl. studie på idrottslärare som varit utexaminerade mellan 22-35år, i deras studie var 58,5% kvar i yrket¹⁰⁸. En annan studie som också skulle vara intressant att göra jämförelser med är Schweitzs som undersökte idrottslärare 33 år efter examen där 44 % var verksamma som idrottslärare.¹⁰⁹

Två-/flerämneskompetensen skulle vara intressant att följa upp. Hur många ettämneslärare har behörighet i annat ämne? Vilket är det vanligaste ämnet som man kombinerar sin idrottslärartjänst med? I denna undersökning är språk vanligast, i Jonnerbergs¹¹⁰ biologi samt i Läraförbundets, matematik¹¹¹. Finns det något ämne som är det mest optimala att undervisa i vid sidan om idrott och hälsa? Om, ja, isåfall vilket och varför?

Göra en jämförelse mellan utbildade idrottslärare och andra ämneslärare, såväl praktiska som teoretiska. Vad finns det för likheter och skillnader i faktorer som håller kvar dem i yrket? Vad finns det för likheter och skillnader i orsakerna till att de lämnat läraryrket?

¹⁰⁷ Lofti, s. 11

¹⁰⁸ Händel, s. 5

¹⁰⁹ Schweitz, s. 10

¹¹⁰ Jonnerberg, s. 24

¹¹¹ Andersson, s. 1

6. Käll- och litteraturförteckning

6.1 Tryckta källor

Annerstedt, Claes, *Idrottslärarna och idrottsämnet: utveckling, mål, kompetens – ett didaktiskt perspektiv* (Göteborgs Universitet: institutionen för pedagogik, 1991)

Annerstedt, Claes, Magnusson, Daniel & Johansson, David, ”Uppföljning av en årskull idrottslärare – 15 år efter examen”, *Tidskrift i Gymnastik och Idrott* (1994:5) s. 32-38

Djapo, Hanna, Magnusson, Sara & Lindstrand, Daniel, *Grundskolläraryrket idrott/annat ämne åk 4-9 - En undersökning av tidigare studenters upplevelser av utbildningen och yrkesval*, Examensarbete (5p) vid grundskolläraryrket, åk 4-9, 1997-2001 utfört på Idrottshögskolan i Stockholm, 66:2001 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2001)

Händel, Gun & Runsiö, Alex, *Vart tog de vägen? – Eller hur länge håller en gymnastiklärare?* Rapport från Svenska Gymnastiksällskapets arbetsmiljögrupp 1984/1985 (Stockholm: SGS/LR: 1985)

Ivarsson, Jörgen & Kjerström, Ola, *Vad gör vi efter examen? En studie av idrottslärare utexaminerade 1989-1995*, Examensarbete (10p) vid idrottsläraryrket 1998-2001 på Idrottshögskolan i Stockholm, 11:2001 (Stockholm: Idrottshögskolan 2001)

Jonnerberg, Lena, *Vad händer med idrottslärardrömmen? En undersökning av utexaminerade idrottslärare från IH/GIH med avgångsår 1989 och 1993*, Examensarbete (10p) vid idrottsläraryrket 1995-1998 på Idrottshögskolan i Stockholm, 73:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1998)

Lergin, Christina, *Vem blir idrottslärare efter avslutad idrottsläraryrket?* Examensarbete på Idrottsläraryrket 1993-96 vid Idrottshögskolan i Stockholm, 96:68 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1996)

Lofti, Arezou och Olsson, Jonas, *Varför slutar idrottslärare? En enkätstudie av idrottslärarstudenter som tog examen 1993 och 1997*, Examensarbete (10p) Idrottslärarutbildningen 1999-2002 vid Idrottshögskolan i Stockholm, 42:2002 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2002)

Lundvall, Suzanne & Meckbach, Jane ”Från gymnastikdirektör till lärare i idrott och hälsa” (red Håkan Larsson och Jane Meckbach), *Idrottsdidaktiska utmaningar* (Stockholm: Liber AB, 2007) s. 250-265

Schweitz, Karin, *Idrottslärare – ett slitsamt kall? En undersökning av yrkesverksamheten hos idrottslärare utexaminerade från GCI 1965*, Examensarbete (10p) vid utbildning Idrott 80p 1996-1998 på Idrottshögskolan i Stockholm, 14:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1998)

Trost Jan, *Enkätboken* (Lund: Studentlitteratur, 2007)

Wreber, Marcus & Norlin, Petter, *Vad gör idrottshögskolestudenter efter examen? En enkätundersökning av idrottslärarstudenters arbetssituation ett år efter avslutad utbildning vårterminen 1998*, Examensarbete (10p) vid Idrott 80p 1996-1999 på Idrottshögskolan i Stockholm, 103:1998 (Stockholm: Idrottshögskolan, 1999)

6.2 Elektroniska källor

Andersson, Björn. Stora grupper för idrottslärare, 2008-02-12.

<http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?ArticleID=387544&CategoryID=3612&ArticleOutputTemplateID=92&ArticleStateID=2> (2008-03-22)

Lärarnas Riksförbund <<http://www.lr.se>> Varför lämnar lärarna yrket?, 2002-08-20

<[http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/ByKey/PKAEL-5V7K3H/\\$file/Rapport%20varför%20lämnar%20lärarna%20yrket.doc](http://www.lr.se/lrweb/home.nsf/ByKey/PKAEL-5V7K3H/$file/Rapport%20varför%20lämnar%20lärarna%20yrket.doc)> (2008-03-22)

Bilaga 1

KÄLL- OCH LITTERATURSÖKNING

Frågeställningar:

- Vilka arbetar kvar som idrottslärare och vad är det som gör att de stannar kvar i yrket?
- Hur många har lämnat idrottsläraryrket och vilka är orsakerna till det?

VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Idrottslärare, arbetsmiljö, idrottslärarutbildning, lärare, arbetssituation, efter examen, verksamma, avhopp</i>	<i>Gymnastiklärare, arbetsliv, yrke, slutat, stannat kvar, efter utbildning, läraryrke, lärarroll</i>

VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

Jag började med sökorden "Idrottslärare" och "Arbetsmiljö". När jag fann intressant litteratur för min studie på GIH bibliotekets sökkatalog så gavs tips via träfflistan på andra användbara ämnesord. Jag har valt bort "GIH", "Idrottshögskolan" samt "IH" som fristående sökord då de gav upp emot 14000 träffar i sökkatalogen. Ovanstående ämnesord och synonymer har gått igenom på GIH bibliotekets sökkatalog och gav allt emellan 1 – 311 sökträffar.

HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
<i>GIH bibliotek sökkatalog</i>	<i>Idrottslärare</i>	<i>269</i>	<i>15</i>
	<i>Arbetsmiljö</i>	<i>169</i>	<i>4</i>
	<i>Idrottslärarutbildning</i>	<i>191</i>	<i>6</i>
	<i>Efter examen</i>	<i>75</i>	<i>7</i>

KOMMENTARER:

Det har inte gjorts mycket forskning kring mina frågeställningar. Detta är något som jag även märkt att den litteratur, mestadels examensarbeten, som jag funnit relevant för min studie också påpekat. Jag har även gått igenom käll- och litteraturförteckningen på den litteratur jag funnit relevant för min studie, för vidare tips på användbart material. GIH bibliotekets sökkatalog har varit den som gett bäst resultat. Jag har även använt Libris, bibliotek.se, Skolverket, Lärarnas Riksförbund samt Läraförbundets sökmotorer.

Bilaga 2

Kungshamn 080213

Till avgångsstudenterna på Idrottshögskolans lärarprogram 1997

Hej!

Jag heter Gunnar Elveljung och var, liksom ni, avgångsstudent på Idrottshögskolans lärarprogram 1997. Jag håller på att ta igen kursen "5p genomförande av examensarbete" och ni har blivit min målgrupp.

Vilka av er jobbar kvar som idrottslärare och vad har ni för framtidssyn? Hur många av er har lämnat idrottsläraryrket och vad är orsaken till det? Jag skulle önska att ni fyller i bifogad enkät för att stilla min nyfikenhet samt för att bidra till att jag får möjlighet att ta ut min examen. 2002 var i med om en liknande undersökning, några frågeställningar från den studien dyker upp i denna enkät då jag ämnar göra jämförelser med den undersökningen.

Enkäten kommer att behandlas konfidentiellt. Men för att kunna skicka ut eventuella påminnelser är den dock kodad.

Ditt namn och personnummer har jag fått genom GIH's utbildningsavdelning och adressen genom skatteverket.

Jag vore tacksam om ni tar en stund av er tid till att fylla i enkäten och återsänder den senast torsdag 21 februari 2008 i det bifogade svarskuvertet.

Rapporten kommer att finnas tillgänglig på GIH's bibliotek framåt sommaren, när den godkänts.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning
Gunnar Elveljung
Rockeskärsgatan 44B
45643 Kungshamn
0523-31314

Bilaga 3

Till avgångsstudenterna på Idrottshögskolans lärarprogram 1997

Hej!

För 2 veckor sedan sände jag en enkät till dig. Jag håller på att ta igen kursen "5p genomförande av examensarbete" och du tillhör min målgrupp. Jag vill undersöka vilka som jobbar kvar som idrottslärare och vad ni har för framtidssyn. Jag vill också se hur många som har lämnat yrket och vad orsaken till det är.

Av någon anledning har jag inte fått var från dig. Då målgruppen är ganska liten är jag väldigt angelägen att få in så många svar som möjligt. Du skulle göra mig väldigt glad om du tog dig tid att fylla i frågeformuläret och sedan sända det tillbaks till mig i det bifogade svarskuvertet, så snart som möjligt.

Har du nyligen skickat in det ifyllda formuläret kan du bortse från denna påminnelse.

Har du några frågor, hör gärna av dig.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning Gunnar Elveljung
Rockeskärsgatan 44B
45643 Kungshamn
0523-31314

Bilaga 4

Allmän del

1. Man Kvinna

2. Är du utexaminerad idrottslärare? Det vill säga fullgjord kurs på Lärarprogrammet.
 Ja
 Nej a/ Varför? _____

b/ Vilken/vilka kurser saknas? _____

3. Kände du dig mogen att börja undervisa som idrottslärare efter avslutad utbildning?
 Ja, absolut
 Ja, tillräckligt
 Nej, inte tillräckligt
 Nej, absolut inte

Motivera ditt svar: _____

4. Vad är din nuvarande sysselsättning?
(Om så behövs, kryssa i flera alternativ)
 Idrottslärare. Skolform: _____ Stadium: _____
 Två/ fler-ämneslärare. Vilket/vilka ämnen: _____
 Annat arbete, vad: _____
 Studerar
 Barnledig
 Friår
 Arbetslös/arbetssökande
 Ledig
 Annat. Vad: _____

5. Har du arbetat som idrottslärare efter din utbildning?
 Ja, jag är verksam nu. **Gå vidare till fråga 6.**
 Ja, men jag är ej verksam längre. **Gå vidare till fråga 12.**
 Nej. **Gå vidare till fråga 18.**

Verksamma idrottslärare

6. Antal idrottslärare på skolan? _____
7. Antal elever per undervisningsgrupp i huvudsak.
- 15
 - 16-20
 - 21-25
 - 26-30
 - 30-
8. Vad har fått dig att stanna inom idrottsläraryrket?
- Tycker om att arbeta med ungdomar.
 - Självutvecklande.
 - Bra löneutveckling.
 - Bra arbetsmiljö. (Lokaler, ljud, ljus etc)
 - Trevliga arbetskamrater.
 - Omväxlande arbetsuppgifter.
 - Goda möjligheter att påverka ämnets/skolans utveckling.
 - Bra arbetstider.
 - Mycket ledighet.
 - Annat skäl: _____
- _____
- _____
9. Vad krävs för att du ska arbeta kvar som idrottslärare fram till pensionen?
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
10. Vad har du för syn på två/flerämneskompetens?
- Är det redan. **Gå vidare till fråga 11a.**
 - Studerar till det. **Gå vidare till fråga 11b.**
 - Är det ej, men kan tänka mig det i framtiden. **Gå vidare till fråga 21.**
 - Vet ej. **Gå vidare till fråga 21.**
 - Ej intresserad. **Gå vidare till fråga 21.**

Tvåämneslärare

11a. Om du valt att bli två/ fler-ämneslärare. Vid vilken tidpunkt blev du det?

- Före IH
- I direkt anslutning efter IH
- Efter att jag arbetat som idrottslärare en tid.

11.b Vad är orsaken till detta? Rangordna svarsalternativen med 1-3!

- ___ Högre status
 - ___ Bättre betalt
 - ___ Få förnyelse, roligare
 - ___ Få färre klasser
 - ___ För att minska risken för att bli utsliten fysiskt.
 - ___ För att minska risken att bli utsliten psykiskt.
 - ___ Anställningstrygghet.
 - ___ Jag fick utbildningen betald.
 - ___ Annat. Vad? _____
-
-
-

Gå vidare till fråga 21.

Verksamma idrottslärare som slutat/tagit uppehåll

12. Under hur lång tid arbetade du som idrottslärare och på vilken/vilka stadier?

År: _____ Stadier: _____

13. Hur många idrottslärare var ni på din senaste arbetsplats? _____

14. Hur många elever hade du i huvudsak per undervisningsgrupp på din senaste arbetsplats?

- 15
- 16-20
- 21-25
- 26-30
- 30-

15. Beskriv varför du valde att lämna idrottsläraryrket: _____

16. Anser du att du haft nytta av din idrottslärarutbildning i din nuvarande yrkesprofession?

Ja, på vilket sätt: _____

Nej

17. Tror du att du kommer återgå till idrottsläraryrket i framtiden?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Aldrig varit verksam idrottslärare

18. Beskriv varför du valt att inte jobba som idrottslärare:

19. Anser du att du haft nytta av din idrottslärarutbildning i din nuvarande yrkesprofession?

Ja, på vilket sätt: _____

Nej

20. Tror du att du kommer utöva idrottsläraryrket i framtiden?

Ja

Nej

Vet ej

21. Har du synpunkter på denna undersökning och dess frågeställningar, skriv dem gärna här: _____

Tack för din medverkan!